

**SANCTI BERNARDI
OPERA OMNIA**

**TRACTATUS DE INTERIORI
DOMO.**

SANCTI BERNARDI

ABBATIS CLARÆ-VALLENSIS

OPERA OMNIA

POST HORSTIUM DENUO RECOGNITA, REPURGATA, ET IN
MELIOREM DIGESTA ORDINEM, NECNON NOVIS
PRÆFATIONIBUS, ADMONITIONIBUS, NOTIS ET
OBSERVATIONIBUS, INDICIBUSQUE COPIOSISSIMIS
LOCUPLETATA ET ILLUSTRATA,

CURIS D. JOANNIS MABILLON,
PRESBYTERI ET MONACHI BENEDICTINI E
CONGREGATIONE S. MAURI.

Editio quarta, emendata et aucta.

VOLUMEN SECUNDUM

Pars prior, tomus quintus,

col. 691-750

TRACTATUS DE INTERIORI DOMO SEU DE
CONSCIENTIA ÆDIFICANDA.

PARISIIS,
APUD GAUME FRATRES, BIBLIOPOLAS,
VIA DICTA POT-DE-FER, N° 5.
MDCCCXXXIX.

NOTA

Hic tractatus inter opera Hugonis a Sancto-Victore recensetur, et inter quatuor libros de Anima numeratur ordine tertius. Videtur tamen esse cujusdam monachi Regulam S. Benedicti profitentis : nam cap. 20, n. 40, meminit cucullæ ; et, ni fallor, est cujusdam Cisterciensis Bernardo æqualis, ut ex victus qualitate cap. 30 relata conicere fas est. Cujuscumque sit, Bernardi non est. Pius tamen et utilis est, sed sine ordine et methodo ; præsertim a cap. 24 varia documenta congerit, repetens subinde priores materias, et pleraque ex libro Meditationum præcedentium. Distinctio capitum in Hugonis operibus reperta, nobis congruentior visa est, et hanc fere sequemur, sed summaris capitum passim mutatis.

PROŒMIUM.

Domus hæc, in qua habitamus, ex omni parte sui ruinam nobis minatur. Idcirco quia in brevi est casura, alia nobis est ædificanda. Redeamus ergo ad nos, et discutiamus conscientiam nostram. Nam sicut corpus nostrum tabernaculum dicitur, in quo militamus, sic conscientia nostra domus vocatur, in qua post [692] militiam requiescimus : et ille recte militat, qui per militiam quam exercet in corpore, domum ædificat conscientiæ. *Diligenter exerce agrum tuum*, ait Sapiens, *ut postea ædifices domum tuam* (Prov. XXIV, 27). Ager iste corpus nostrum est, cujus sensibus et motibus sic recte utimur : animique imperio eos subjicientes in usum virtutis inflectimus, dum corpus animo indesinenter, et animus Deo ex toto subjicitur. His nimirum modis [693] interior conscientia ædificatur : quam utique bonam faciunt

præteritorum malorum condigna satisfactio, et instantium malorum cauta providaque declinatio. Condigna satisfactio est mala facta corrigere, et correctæ non reiterare. Conscientia vero perpetua est, quæ nunquam finitur, sicut nec anima. Quæ cum sit immortalis, sicut non potest esse non anima, sic nunquam potest esse sine conscientia. Conscientia namque est inseparabilis gloria, vel confusio uniuscujusque pro qualitate depositi.

CAPUT PRIMUM. DE CONSCIENTIA PRIUS
MUNDANDA ET PACANDA, QUAM ÆDIFICANDA.

1. Hæc ergo conscientia, in qua anima perpetuo mansura est, ædificanda est, sed prius mundanda. Et quis eam mundabit? Profecto Deus et homo: homo, per cogitationes et affectiones; Deus vero, per misericordiam et gratiam. Cogitationes et affectiones necessariæ sunt in conscientia mundatione: cogitationes, in investigatione veritatis; affectiones, in exercitatione virtutis. Porro misericordia modo delet peccatum; modo dat virtutem resistendi peccato: nunc subtrahit peccandi occasionem; nunc immittit amaritudinem: plerumque sanat affectionem. Gratia adjuvat ad bonum, defendit contra malum, erudit ad utrumque discernendum. Homo igitur per veritatem stimulatus, peccata sua confitetur: Deus autem per misericordiam flexus, confitenti miseretur. Omnis namque spes veniæ et misericordiæ in confessione est, nec potest quis

justificari a peccato, nisi prius fuerit confessus peccatum. Ex eo enim unusquisque justus esse incipit, ex quo sui accusator exstiterit.

2. Felix conscientia, in qua misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatæ sunt (Psal. LXXXIV, 11). Veritas confitentis et misericordia miserentis obviaverunt sibi, quoniam non potest illi misericordia deesse, qui se cognoscit in veritate. Osculum justitiæ est, inimicos diligere, parentes et propria quæque propter Deum relinquere, illatam injuriam patienter ferre, oblatam gloriam ubique declinare. Osculum pacis est, odientes invitare ad pacem, discordantes ad concordiam revocare, adversarios [694] pacifice sustinere, errantes pie et benigne docere, mœrentes clementer mulcere, et cum omnibus pacem habere. Beata illa anima, quæ in pace Christi fundata est et in Dei amore solidata : quæ cum exterius bella patitur, pax interius non turbatur. In qua quæcunque molestiæ foris perstrepant, usque ad silentium internæ quietis non irrumpunt : quoniam gustu internæ dulcedinis tacta, intus est per desiderium collecta ; nec jam foris enormiter in carnis voluptates dissolvitur, quia totum intus possidet in quo delectatur ; atque ita in semetipsa pacificata, dum nihil est quod foris appetit, tota per amorem intus requiescit ; et cum tota ad internum gaudium colligitur, ad imaginem Dei reformatur, quam in se veneratur. Talem animam frequenter visitant

Angeli atque Archangeli, et honorificant, utpote Dei templum, et Spiritus sancti habitaculum, Esto igitur templum Dei, et Deus excelsus habitabit in te. Anima enim Deum habens in se, templum Dei est, in quo divina mysteria celebrantur.

3. Porro anima quæ non studet in se consistere, nec in amore Dei desiderium figere, per oculos et aures, aliosque corporis sensus foras egreditur, atque in his exterioribus delectatur. Sed cum invenerit portas istas clausas, tunc rediens ad se, et videns se nudam et desolatam, inæstimabili confusione et horrore concutietur. Et quia mundi consolationem quæsivit, illam quæ a Deo intus in conscientia datur, non habebit. Et non solum eam dedignabitur Deus visitare, sed nec ipsa quidem, male sibi conscia, seipsam poterit tolerare. Requiem in se non poterit habere, quoniam illum dereliquit cum quo habitare et requiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum nunc positus, quia non poteris semper manere cum illis. Et interim elige tibi socium illum, qui cum subtracta tibi fuerint hæc omnia, tibi fidem servabit, qui dilectoribus suis fidem servat, nec recedit in tempore angustiarum. Deus tuus ille est, quem eligere debes.

4. Omnes igitur cordis distractiones, et mentis fluctuationes in unum collige, et in solo Deo totum desiderium tuum fige ibi sit cor tuum, ubi est thesaurus tuus desiderabilis multumque amabilis. Ipse enim frequenter visitat et libenter

inhabitat tranquillitatem cordis, et otium quietæ mentis ; quoniam pax est, [695] et in pace factus est locus ejus (Psal. LXXV, 3). Propterea talem te præpara, ut tecum adsit Deus ; sit in ore, sit in corde : semper tecum eat, tecum redeat ; nec recedat a te. Nunquam ille te dimittet, nisi prior illum dimiseris. Ubicunque fueris, nunquam solus esse poteris, si Deus tecum erit. Munda igitur conscientiam tuam, et semper paratus esto, ut quacunque hora venerit Dominus, et tecum habitare voluerit, paratam sibi in te inveniatur mansionem. Ipse namque dixit : *Facite mihi sanctuarium, et ego habitabo in medio vestri* (Exod. XXV, 8).

5. Studeamus ergo templum Deo ædificare in nobis : primo quidem ut in singulis nobis, deinde ut in omnibus simul inhabitet ; quia nec singulos dedignabitur, nec universos. Primo igitur studeat unusquisque, ne dissideat ipse a semetipso : quoniam omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet (Luc. XI, 17) ; nec intrabit Christus, ubi parietes inclinati fuerint, et maceriæ depulsæ. Vult habere anima corporis sui domum integram, et exire eam necesse est, si fuerint a se invicem membra dispersa. Videat igitur et ipsa, si desiderat Christum per fidem inhabitare in corde suo, id est in seipsa : videat et sollicite caveat, ne a se invicem membra ejus dissideant ; id est, ratio, voluntas, et memoria. Dignum habitaculum parat

Deo, cujus nec est ratio decepta, nec voluntas perversa, nec memoria inquinata. Felix illa anima est, quæ domum cordis sui sic de peccatorum sordibus studet emundare, et sanctis ac justis operibus adimplere, ut in ea non solum angelos, verum etiam Dominum angelorum habitare delectet. Mundata domo, cunctisque malis ab ea exclusis, omnibus bonis impleatur ; ne sit nobis necessarium aliquid foris quærere, qui omnia forinseca reliquimus.

CAPUT II. DE SEPTEM COLUMNIS ERIGENDIS
AD ÆDIFICANDAM DOMUM CONSCIENTIÆ, ET IN
PRIMIS DE BONA VOLUNTATE, QUÆ EST
COLUMNA PRIMA.

6. Sapientia ergo ædificet sibi domum : erigat columnas septem, quibus tota fabrica innitatur. Domus est conscientia : columnæ sunt bona voluntas, memoria, scilicet memorem [696] esse beneficiorum Dei ; cor mundum, animus liber, spiritus rectus, mens devota, ratio illuminata. Prima igitur columna prior erigatur. Nam inter omnia Dei dona, quæ ad salutem hominis spectare videntur, primum et principale bonum, bona voluntas esse cognoscitur, per quam imago similitudinis Dei in nobis reparatur. Primum est, quia a bona voluntate bonum omne inchoatur. Principale est, quoniam bona voluntate nihil hominibus utilius datur. Quidquid homo facit, bonum esse non potest, nisi ex bona voluntate

procedat. Sine bona voluntate omnino salvari quispiam non potest : cum bona voluntate nemo perire potest. Voluntas bona nec dari potest invito, nec auferri nisi volenti. Voluntas hominis est potestas Dei. Voluntas hominis est, quia velle in voluntate hominis est ; et ideo totum meritum in voluntate est. Quantum vis, tantum mereris. Quantum crescit voluntas tua bona, tantum crescit meritum tuum. Fac igitur magnam bonam voluntatem tuam, si vis habere magnum meritum. Ita Deus ut piissimus et misericordissimus pater in eo redemptionem nostram posuit, in quo nullus, nisi velit, potest egere. Amare namque homines æqualiter possunt, et divites, et pauperes : etiamsi pecuniam æqualiter dare non possunt. Voluntas tamen bona non est, si non operatur quod potest.

CAPUT III. DE SECUNDA COLUMNA, QUÆ EST MEMORIA BENEFICIORUM DEI.

7. Recordemur ergo misericordiarum Dei, ut sic accendamus in ejus amorem. Revocemus ad memoriam bona quæ tribuit nobis ; quomodo in periculis sæpe constitutos clementer nos eripuit ; nec unquam peccatis nostris, quominus misereretur, vinci potuit : oblitos sui de se admonuit ; aversos a se revocavit ; venientes ad se benigne suscepit ; pœnitentibus indulxit ; perseverantes custodivit ; stantes tenuit ; lapsos erexit ; malas delectationes in amaritudinem

convertit ; et rursus salubriter amaricitatis consolationes suas tribuit. Postremo tribulatione purgatis, quietem et pacem perfectam restituit : qui nec peccantibus unquam defuit, ut corrigeret ; nec justis, ut [697] custodiret. Recogitemus quanta bona Deus fecit nobis non rogantibus neque desiderantibus, imo recusantibus ; et quam multa peccata dimisit nobis, et a quantis periculis liberavit nos liberator Deus : quam magna dignatio pietatis fuit, quod ingratos et in multis contrarios, a tam multis peccatis custodivit nos Dei gratia, in quæ potuimus cadere, sicut in alia multa cecidimus. Idcirco sicut nullum est momentum, in quo non utamur vel fruamur Dei pietate et misericordia : sic nullum debet esse momentum, in quo eum præsentem non habeamus in memoria.

CAPUT IV. DE TERTIA COLUMNA, QUÆ EST COR MUNDUM.

8. Sequitur ut eum, a quo tanta beneficia accepimus, toto corde diligamus : hoc est, tota cogitatione, tota affectione, sine defectione. Sit cor rectum, ut ei per omnia placeat Deus. Sit rectum rectitudine intentionis, exclusione perversæ cogitationis, assiduitate contemplationis. Sit paratum sequi voluntatem Dei, in quamcunque partem inclinari eam cognoverit. Sit sursum, ad sola cœlestia et divina contemplanda et desideranda. Sit purum, ut nihil morari intra se

patiatur mali : nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputet, aut in conscientia sua, aut in aliena. Sit dulce dolci responsione, suavi admonitione, benigna reprehensione, moderata correctione. Sit mundum, ut totius immunditiæ spurcitas respuens, cogitationum sicut actionum peccata deploret. Defleat pro sua miseria et aliena : lugeat non solum sua delicta, sed etiam aliena : compungatur pro malis quæ commisit, et bonis quæ neglexit.

CAPUT V. DE ANIMO LIBERO, QUARTA COLUMNA.

9. Animus vero sit liber a mundi sollicitudinibus, a carnis voluptatibus, a pravis cogitationibus : ut possit, cum voluerit, aut sibi intendere, aut utilitati fratrum ministrare, aut in contemplatione cœlestium requiescere. Sit firmus, ut nulla repentina perturbatione [698] concutiatur ; non capiatur illecebris, non frangatur molestiis. Nulla ira, nulla impatientia pacem quietemque animi turbare possit : quoniam Christus pax est, et in pace requiescit pacis amator ; et in perturbato animo habitare non potest. Sit consummatus in Dei dilectione. Hoc enim est diligere Deum, illi occupare animum, concipere fruendæ visionis ejus affectum, habere peccati odium, mundi contemptum : diligere proximum, quem ipse censuit diligendum.

CAPUT VI. DE RECTO SPIRITU, COLUMNA
QUINTA.

10. Spiritus autem sit rectus, ab omnibus terrenis et præsentibus prorsus aversus, et Deo inseparabiliter junctus et unitus. Pia devotione ascendat, et visitet supernas sedes, et multas quæ in domo Patris sunt mansiones, humiliter se prosternens ante thronum Dei et Agni. Currat per plateas supernæ Sion : audiat illud melos Angelorum, et cum reverentia supplicet cunctis ordinibus beatorum spirituum ; singulis per se, et simul omnibus se commendans. Tantam vero gratiam non meretur accipere animus, qui in sui cognitione diu exercitatus et plene eruditus non est. Frustra enim cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum seipsum. Prius enim necesse est ut cognoscas invisibilia spiritus tui, quam possis esse idoneus ad cognoscenda invisibilia Dei. Et si non potes cognoscere te, non præsumas apprehendere ea quæ sunt supra te.

11. Præcipuum et principale speculum ad videndum Deum, est animus rationalis inveniens seipsum. Si enim invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur (Rom. I, 20), ubi, quæso, quam in ejus imagine cognitionis ejus vestigia expressius impressa reperiuntur ? Tergat ergo speculum suum, mundet spiritum suum, quisquis sitit videre Deum suum. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. V,

8). Hoc speculum verus pœnitens non cessat quotidie inspicere, tergere, tenere, et custodire. Inspicere, si aliquid in eo reperiat, quod Deo displiceat. Tergere, non solum peccata actionum, verum etiam cogitationum, ut [699] nihil in eo remaneat quod Deum offendat. Tenere, ne deorsum corruens, terræ per amorem inhæreat, et ne inanium cogitationum pulvere sordescat. Custodire, ut ille cujus tabernaculum est cum hominibus, cujus deliciæ sunt esse cum filiis hominum, qui ad ostium stat et pulsat, quacunque hora intrare voluerit, receptaculum mundum inveniat. Deus enim qui munditiæ amator est, cor pollutum habitare non potest.

12. Exterso igitur speculo, et diu diligenter inspecto, incipit ei quædam divini luminis claritas interlucere, et immensus quidam insolitæ visionis radius oculis cordis apparere. Ex hujus luminis visione animus inflammatus, incipit munda cordis acie superna et interna conspiceret, Deum diligere, Deo inhærere ; cuncta quæ adsunt, tanquam non sint considerat, cunctis suis affectionibus renuntiat, et totus soli incumbit amori, sciens solum illum esse beatum, qui Deum amat. Porro ad tantam gratiam nunquam pertingit mens per propriam industriam. Dei donum est hoc, non hominis meritum. Sed absque dubio talem ac tantam gratiam ille accipit, qui deserit curam sæculi, et agit curam sui : qui studet se frequenter cogitare, et diligenter agnoscere, quid ipse est.

Redi ergo ad cor tuum, et diligenter discute teipsum. Considera unde venis ; quo tendis ; quomodo vivis ; quid agis ; quid amittis ; quantum quotidie proficis ; vel quantum deficis : quibus cogitationibus magis incursaris ; quibus affectionibus frequentius tangeris ; vel quibus tentationum maculis a maligno spiritu acrius impugnaris. Cum totum interioris exteriorisque hominis statum et habitum, in quantum possibile est, plene cognoveris, et non solum qualis sis, verum etiam qualis esse debueras ; de cognitione tui poteris sublevari ad contemplationem Dei. Quantum namque quotidie in cognitione proficis, tantum ad altiora semper tendis. Sed jam fortassis ascendisti, jam ad cor tuum rediisti, et ibi stare didicisti : nec hoc sufficiat tibi. Disce ibi habitare, et mansionem facere : et qualicunque mentis vagatione inde abstractus fueris, illuc semper redire festina. Absque dubio per multum usum quandoque tibi vertetur in oblectamentum : in tantum ut absque ulla laboris difficultate possis ibi assiduus esse ; quinimo pœna tibi potius sit, alibi, quam ibi moram aliquam facere. [700]

CAPUT VII. DE MENTE DEVOTA, COLUMNA
SEXTA.

13. Si ergo persenseris desideria tua circa exteriores delectationes affici, et cogitationes tuas jugiter in eis occupari ; cum magna sollicitudine compelle eas, nec permittas ad cor tuum intrare :

sed redi ad cor tuum, et ibi intrare et habitare omni modo stude. Mens enim quæ se ad sui considerationem non subleuat, sed adhuc per varia desideria spargitur, et variis cogitationibus huc illucque distenditur, non potest seipsam in unum colligere, quia nondum novit ad seipsam intrare, sed adhuc in imo est cogitatione et conversatione. Ideoque non potest ad ea quæ supra ipsam sunt, penna contemplationis evolare. Discat ergo dispersiones cordis congregare : assuescat in internis suis immorari, studeat evagationes mentis restringere, et exteriora omnia oblivisci. Discat sola bona interiora amare, et illa frequentius cogitare, qui ad cœlestium contemplationem anhelat, qui in divinorum notitiam suspirat. Cumque se diligenter attenderit, et diutius quæsierit, cum tandem invenerit qualis sit, restat ut revelatione divina cognoscat qualis esse debeat, quale mentis ædificium Deo præparare, et quibus obsequiis eum placare oporteat.

14. Qui ita evagationes mentis in unum colligit, et omnes cordis motus in uno æternitatis desiderio figit, profecto jam ad cor suum rediit, et jam ibi libenter moratur, ac mirabiliter delectatur. Et cum seipsum præ gaudio jam capere non possit, supra seipsum ducitur, et per excessum mentis ad summa elevatur ; atque ita per seipsum supra semetipsum, per cognitionem sui ad cognitionem Dei ascendit, ut discat solum Deum

amare, et ipsum indesinenter cogitare, et in eo delectabiliter requiescere. Cum sic amor Christi totum absorberit affectum hominis, ut negligens et immemor sui, non nisi Jesum Christum, et ea quæ sunt Jesu Christi sentiat, tunc demum, ut arbitror, perfecta est in eo charitas. Huic itaque qui sic affectus est, non est onerosa paupertas : iste non sentit injurias : ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrum reputat : imo nec mori se putat, cum magis de morte ad vitam transire se sciat. Quem sic amor Dei intrinsecus [701] ligatum tenet, nec ad modicum quidem exire exterius valet ; sed interius in ejus desiderio flagrat, tanto amplius, quanto familiarius, et eo vehementius, quo frequentius. Qui sic in amore Dei jugiter delectatur, frequenter mentis excessus patitur : ab omnibus præsentibus et terrenis raptus, coram Deo præsentatur ; et dum pulchritudinem ejus considerat, magnitudine pulchritudinis ejus attonitus, totus in ejus admiratione suspenditur. Miratur Regis gloriam, regni magnificentiam, supernæ civitatis nobilitatem, et civium felicitatem ; contemplatur etiam gloriæ decorem, Dei bonitatem, internæ suavitatis dulcedinem, et æternæ quietis tranquillitatem. Meditatur Patris potentiam. Filii sapientiam, Spiritus sancti benignitatem, et angelicæ naturæ beatitudinem. Delectatur de Deo in Deum, dum ejus pietatem miratur, et decorem contemplatur. O quam jucundum sentiretur, si

non esset ad tam modicum raptus ! Rapitur, dum sola cœlestia contemplatur, et contemplando jucundatur. Sed cum ibi stare diutius conatur, subito labitur ; et rediens ad se nulli potest intimare quod vidit supra se : sed agnitione suavitatis illectus, gustatæ dulcedinis suavitatem, et illam cœlestem infusionem lætitiæ spiritualis intra semetipsum miratur. Revolvit etiam in corde suo tacita mente incorporeæ lucis claritatem, et intimæ satietatis saporem, et illud internæ quietis secretum, et summæ tranquillitatis arcanum. In hujus contemplatione contemplationisque dulcedine mens delectabiliter afficitur, et mirabiliter delectatur. Volet ergo, et non deficiat. Volet, donec ante Regem perveniat, ibique ploret et suspiret, mactetque se in lacrymis : deprecetur veniam, postulet gratiam ; nec inde recedat, quousque Deum quem nimium offenderat, placatum sentiat, et ab eo consolationem recipiat.

CAPUT VIII. DE RATIONE ILLUMINATA, COLUMNA SEPTIMA.

15. Denique ratio per mentis excessum in contemplationem sublimium sublevata, et in divinæ contemplationis arcanum rapta, atque ibi illuminata ad cognitionem veritatis et veri luminis, inflammata ad desiderium bonitatis ; [702] omnes illicitas voluptates, affectiones, et vagas memoriæ cogitationes, cordis dispersiones, animi fluctuationes, spiritus evagationes, et mentis

distractioes in unum colligit, atque in illo felicitatis fonte totum suum desiderium figit. Locum superiorem ratio semper obtineat, nullusque motus adversus eam sit rebellis ; sed omnia ei obtemperent, sicut et ipsa obtemperat Deo. Si vero aliquem motum ad id quod non debet, vel quomodo non debet, moveri senserit, non consentiat, sed illico resistat. Nam solus consensus reos nos facit, etiamsi aliquid impediatur ne opera subsequantur. Tunc enim anima mori, sicut scriptum est, dicitur cum ipsa ratio ad peccatum per consensum curvatur. *Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. XVIII, 20). Resistat ergo ne moriatur : pugnet ut coronetur. Molesta est lucta, sed fructuosa ; quia si habet poenam, habebit et coronam. Non nocet sensus, ubi non est consensus : imo quod resistentem fatigat, vincentem coronat.

CAPUT IX. DE NOTIS ET TITULIS BENE ÆDIFICATÆ CONSCIENTIÆ.

16. Sic nimirum, sic ædificatur bona conscientia. Bona conscientia est, quæ peccata præterita punit, et punienda committere refugit : quæ si peccatum sentiat, peccato non consentit : quam si cogitatio inquinat, ratio lavat. Recta conscientia est, cui suum peccatum displicet, et alieno non consentit : nec propter hoc peccatorem dimittit, nec ejus peccatum dissimulat ; et cum corripit, non insultat.

Tranquilla est, quia omnibus est dulcis, et nulli gravis : utens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad benevolentiam, et quibus potest ad beneficentiam. Talibus enim domus animæ ædificatur. Quod si forte, ut fieri solet, fur advenerit, qui non venit, nisi ut furetur, et mactet et perdat : si, inquam, fur venerit, id est vel cordis elatio intrinsecus oriens, vel appetitus humanæ laudis extrinsecus adveniens, seu aliqua quælibet pestis, quæ domum istam machinetur perfodere ; tunc rationis ira, quasi canis, thesaurum custodiens, evigilet, latret, mordeat et jugulet : irruens in hostes, nemini parcat, nullum intrare permittat ; sed clamitet, et excitet intus habitantes ad [703] arma capessenda. Undecumque vitium, sive clam, sive palam nocere tentaverit, procul illud arceat, ut sit segura conscientia. Secura est quando accusationem non patitur, vel pro tempore boni, vel pro præsumptione mali. Munda est et bene sibi conscia, cum nec de præterito juste accusatur, nec de præsentī injuste delectatur. Pura est, cui Deus nec sua peccata imputat, quia non fecit : nec aliena, quia non approbavit : nec negligentiam, quia non tacuit : nec superbiam, quia in humilitate permansit.

CAPUT X. DE CURA CONSCIENTIÆ PRÆFERENDA SCIENTIÆ.

17. Multi quærunt scientiam ; pauci vero conscientiam. Si vero tanto studio et sollicitudine

quæreretur conscientia, quanto quæritur sæcularis et vana scientia, et citius apprehenderetur, et utilius retineretur. Cogitare namque de conscientia, sensus est consummatus; et qui custodit illam, semper erit securus. Salva reverentia sapientiæ, utilius est currere ad conscientiam, quam ad sapientiam; nisi sapientia illa sit quæ ædificet conscientiam. Tunc enim se intelligit anima, cum illustratur conscientia; tunc impletur cor bona conscientia, cum in se Deum, et in Deo mutua revolutione seipsam receperit imago creata. Creatrix imago in imagine creata, nihil aliud est nisi sapientia in anima, nisi gloria in conscientia, nisi sanctificatio in arca. O quam ineffabilis est pietas Dei, quæ tantam majestatem inclinat ad tantam humilitatem! Qui creavit nos, creatur in nobis: et quasi parum esset nos Deum patrem habere, vult etiam nos fieri sibi fratrem et matrem. *Quicumque, inquit, fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater et mater est* (Matth. XII, 50). Frater, obediendo; mater, generando: frater, per hæreditatis participationem; mater, per aliorum instructionem. O fidelis anima, expande sinus, dilata affectus; ne angustieris in visceribus tuis concipere, quem totus orbis non potuit comprehendere, donec Virgo beata illum fide concepit. Fide namque Christus concipitur, verbi prædicatione nascitur, devotione nutritur, amore tenetur. Sit ergo conscientia pura, ut Deum conducat ad [704] hospitium nostrum: sit sollicita

circa fidele obsequium, ne tanta majestas recuset cordis gremium : sit devota, ut soli Deo placeat, soli Deo intendat, nec recedat ab eo. Talis conscientia lætificat animam, et exhibet se Deo gratam, et hominibus et Angelis reverendam, et sibimetipsi placata et quieta existit.

CAPUT XI. DE COMMODIS ET FRUCTIBUS BONÆ CONSCIENTIÆ.

18. Conscientia est cordis scientia : quæ dupliciter intelligitur ; videlicet vel illa quæ se novit per se, vel illa quæ præter se etiam alia novit ex se. Cor enim et se novit sua conscientia, et multa alia. Quando novit se, appellatur conscientia : quando præter se alia, nominatur scientia. Conscientia bona, titulus est religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, thesaurus Regis, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus et clausus, et in die judicii aperiendus. Nihil est jucundius, nihil tutius, nihil ditius bona conscientia. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, et illa erit segura. Bona conscientia segura erit cum corpus morietur ; segura, cum anima coram Deo præsentabitur ; segura, cum utrumque in die judicii ante tribunal terrificum justi Judicis statuatur. Futuræ beatitudinis non est utilius remedium, nec certius testimonium bona conscientia. Cum mundus

omni volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, transeat; nunquam marcescit bona conscientia. Subjiciatur corpus in pœna, in jejuniis maceretur, verberibus lanietur, equuleo distendatur, gladio trucidetur, crucis supplicio affligatur; et secunda erit conscientia.

19. In speculo conscientiae status exterioris et interioris hominis cognoscitur. Anima enim novit se, quae sine speculo est. Speculum mundum, clarum et purum totius religionis, bona conscientia. Sicut enim mulier quae viro suo sive amico placere desiderat, in contuitu speculi imaginem oppositam reddentis, decorem et pulchritudinem faciei componit: sic anima in quibus ab imagine veritatis discedit, vel in quibus vestigia creatricis imaginis recipiat, in conscientia relegit et intelligit. Non [705] immerito conscientiam speculo comparavimus; quoniam in ea tanquam in speculo rationis oculus, tam quod decens, quam quod indecens est in se, claro aspectu apprehendere potest.

CAPUT XII. DE CUSTODIA ET REFRENTATIONE CORDIS AD BONAM CONSCIENTIAM NECESSARIA.

20. Vita uniuscujusque non cognoscitur, nisi in conscientia: nec venit ab bonam conscientiam, nisi per cordis custodiam. Cor enim suo arbitrio dimissum, aut ad vitam se vertit, aut ad mortem. Velle namque peccare, malum est: peccare, pejus: in peccato perseverare, pessimum

est : nolle pœnitere, mortale. Quidquid igitur cor cogitat, quod ad utilitatem suam vel proximorum quoquo modo non pertineat, respuendum est. De diversis igitur mundi partibus, in quibus cor vagum et profundum tenetur, vel vane occupatur, ad seipsum redeat, et seipsum discutiat : cumque invenerit culpam, timeat pœnam. Quærendo autem culpam, nusquam illam nisi in se reperiat : reperta autem culpa et pœnæ causa, seipsum puniendo se ante se statuatur, et tanquam alium se judicet ; se equidem culpatum, ante se afflictum ; se reum, ante se judicem severum ; se impium, ante se ad pietatem reversum : proponat se ante se ; decernat quid a se faciendum sit de se ; juste in se injusto infligat justa flagella. Loquatur etiam sic sibi : Quia pacem deseruisti apud Dominum Deum tuum, et bellum incurristi apud teipsum, scissuram pateris, ut tu a te ipso condemneris. Quia pactum pacis rupisti, vis quod non vis, et non vis quod vis : a teipso condemnaberis. Nolenda vis : volenda non vis. Ecce de ore tuo te judico, serve nequam. Afflige itaque te, et statue te contra faciem tuam, ut aspicias turpitudinem tuam, et recogites stultitiam tuam. Sic igitur in miseriis suis ad seipsum revertitur cor, et sistitur cor ad cor. Vis est quædam quæ sic de corde operatur, et retinet cor fluxum et vanum ; ne profluat in abyssum exterminii. Vis ista seu violentia rapit regnum cœlorum. *Regnum cœlorum,* inquit Dominus, *vim patitur, et violenti rapiunt illud*

(Matth. XI, 12). Nobile regnum possidet, qui cor suum possidet. Non regnat, qui in [706] corde suo deditus servitutibus vitiorum, præsidet urbibus et turbis populorum. Solus is regnat, qui deposito cordis imperio, ad leges rationis ordinat tatam familiam motuum interiorum et exteriorum. Si insurgit rabies leonina, premitur per patientiam : si petulantia hirci, per abstinentiam : si ferocitas apri, per mansuetudinem : si superbia unicornis, per humilitatem.

CAPUT XIII. DE MOBILITATE CORDIS
RESTRINGENDA PER CONSIDERATIONEM
MAJESTATIS ET POTENTIÆ DIVINÆ.

21. Non invenitur autem inter cæteras artes liberales ars ista præ aliis liberalis, qua teneatur cor quod omni mobili mobilius est, quod omni lubrico lubricosius est. Mobilitate enim naturali instabile, vel in puncto fixum recusat consistere : cujus vita in motu est, et motus est ei vita. Movet molem totius corporis humani tantillus iste in corde vitalis motus : et qua coerceatur arte, ut alia movens, ipse non moveatur ? Forte mola asinaria si ad collum ei suspendatur, non moveretur. Imo multo magis cum mola concitaretur. Agendum itaque cum eo est, ut circumeat terram, et perambulet eam ; si forte velociorem, et mobiliorem se invenire queat. Si super terram similem sui non invenerit, etiam gyrum cæli

circumeat, et rotas currum Dei ad cursum suum admoveat. Quid tunc faciet ad illos qui ambulant super pennas ventorum? Forte et cum illis contendere poterit. An et cum illa virtute curret, quæ *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter?* (Sap. VIII, 1.) an et illam apprehendet, de qua dicitur, *Mobilior est omnibus mobilibus sapientia?* (Sap. VII, 24.) Saltem cum viderit tam spatiosis saltibus transilientem suam potentiam, potentiam Creatoris sui, subsistat et dimittat alas suas, retinens se, et habenis deificæ comparationis se ad se colligens et cohibens, non transgrediatur terminos suos. Sic enim sancta animalia in visione Ezechielis, *cum fieret vox super firmamentum, quod imminebat capiti eorum, stabant et submittebant alas suas* (Ezech. I, 25). Quod plane sancti faciunt, cum perlustratis operibus et mirabilibus Dei super intelligibilibus absconditis mysteriis, nihil se scire deprehendunt, [707] sed momento stateræ omnia opera sua appendunt. Tunc se non a se moveri cor intelligit; quia per se immobile permaneret, nisi qui omnia movet, illud quoque inter omnia moveret. Mutuatam igitur a Deo cognoscens motum suum, jam non usurpet ut proprium, sed ut commodatum. Ad voluntatem namque commodantis, commodatarius uti debet commodato: alioquin furtum facit in re commodata.

CAPUT XIV. DE ADMONITIONIBUS DIVINIS,
QUIBUS SUBINDE MOVETUR COR HOMINIS AD
CAUTE UTENDUM CREATURIS, ET RECTUM SUI
IPSIUS REGIMEN.

22. Cum igitur te moverit Deus, vel moveri voluerit, o cor humanum, movearis : aliter non movearis ; quia non esset moveri, sed commoveri. Sed quando te movet Deus ? Cum admonet. Admonet autem sic : Vane occuparis, o cor sapiens et omni prærogativa excellens, in his quæ vanitates vanitatum sunt. Non te decet his subesse, sed præesse. Te indigent ista, ut melius et commodius subsistant : tu his neque ad beatitudinem indiges, neque ad immortalitatem. Viaticum quidem jumento tuo præparant in via, sed si ad mensuram sumantur, non ad superfluitatem. Ex superfluitate enim ciborum quandoque infunduntur jumenta, et in ventris nimiam effluxionem resolvuntur, ita ut ex refectioe deficiant. Sic corpus tuum, o princeps et domine corporis, si regulas necessitatis excesserit, et ad barathrum concupiscentiæ os aperuerit, lacum perditionis sibi effodit in hospitio reparationis, et de remedio comparat exitium, de vehiculo naufragium. Quid proinde ? Superfluum tollit necessarium. Aufer superflua, et nulli deerunt necessaria ; quia de superfluenti copia aliorum nascitur valde ægra aliorum inopia.

23. Tuum est male acta corrigere : tuum est in ordine, et officio familiam membrorum corporis,

et animæ motuum disponere : tuum, singulorum negotia secundum competentiam assignare. Non sit in regno corporis tui, qui leges et jura institutorum tuorum impune prævaricetur ; non oculus, non manus, non pes, non auris, non guttur. Quid enim de ignobilioribus et plebeiis membris dicam ? Si vel attrectare [708] rebellionem præsumperint, lapidibus obruantur, jaculis increpationum confodiantur, et noverint regem Salomonem sedere super mulam regis, id est rationem super sensualitatem corporis. Quid si pudibunda illa, quæ velato semper nomine appellantur a pudicis et castis labiis, motu inordinato rempublicam infestaverint ? Certe abscindantur, non ferro, sed jejunio ; non detruncatione, sed mortificatione. *Utinam*, inquit Apostolus, *abscindantur qui vos conturbant* (Galat. V, 12). His persuasionibus cor effrenatum, in præceptis cursum suum rapiens, teneri potest, ut sit bona conscientia. Bona est, si habeat in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Pro his namque merebitur Trinitatis visionem. O beata visio, in qua sic Deus erit notus atque perspicuus, ut videatur a singulis nobis in singulis nobis : videatur in seipso ; videatur in cælo novo, et in terra nova, atque in omni quæ tunc fuerit creatura !

CAPUT XV. DE LIBRO CONSCIENTIÆ
EMENDANDO.

24. Humana conscientia est Domini vinea, quam excolere debent peccatorum confessio, et eorum satisfactio, et exhibitio bonorum operum, et custodia eorum. Unicuique est liber sua conscientia : et ad hunc librum discutiendum et emendandum omnes alii inventi sunt. Anima cum de corpore egredietur, nullum alium præter conscientiaæ suæ librum secum portare poterit, atque in illo cognoscet quo debeat ire, et quid debeat recipere. Ex his quæ scripta erunt in libris nostris iudicabimur, et ideo scribi debent secundum exemplar libri vitæ : et si sic scripti non sunt, saltem corrigendi sunt. Conferamus itaque libros nostros cum libro vitæ : et si quid aliter habuerint, corrigantur, ne in illa ultima collatione, si quidpiam aliter inventi fuerint habentes, abjiciantur. Beatus homo, qui se potest cognoscere et despiciere, probare et improbare. Nam qui sibi displicet, Deo placet : et qui sibi vilis est, Deo charus est. Multæ sunt scientiæ hominum, sed nulla melior est illa, qua cognoscit homo seipsum. Quamobrem redeam ad cor meum, et ibi stare assuescam, ut totam vitam meam possim discutere, et meipsum cognoscere. Omnes [709] miseras meas coram Deo effundam, si forte illa sua magna pietas moveat eum. Confitebor ei peccata mea, cui omnia nuda sunt et aperta, quem fallere non possum, quia sapientia est ; nec effugere, quia ubique est.

CAPUT XVI. DEPLORAT HOMO CORAM DEO
MISERIAS SUAS, INQUIETUDINEM CORDIS, ET AD
MALA PROPENSIONEM.

25. Audi ergo, piissime Deus, confessionem meam ; et respice ad pietatem tuam, et fac mecum secundum misericordiam tuam. Audi quam sæpe de memoria mea te expulit irruens turba plurimarum cogitationum, quæ velut plebs ad aliquod spectaculum solent effluere in cor meum. Dum orare vel cantare in monasterio volo, nescio cujusmodi stulta cogitatio cor meum rapit, et ducit per diversa loca. Cumque illud ad me revoco, tenere non possum, sed illico elabitur, et huc illucque dispergitur, et per innumera effunditur. Idcirco crebra terrenarum cupiditatum illecebra, et vanitatum effusio ita cor meum occupant, ut quod vitare studeam, hoc cogitem, animoque volvam. Non enim est in potestate mea cor meum et cogitationes meæ, quæ ex improvise effusæ mentem meam animumque confundunt, atque alio trahunt quam ego proposueram. Ad sæcularia revocant, mundana inferunt, voluptuaria ingerunt, illecebrosa contextunt : ipsoque in tempore quo levare mentem meam ad te paro, inanibus cogitationibus infectus, ad terrena plerumque dejicior. Hujusmodi perstreptium cogitationum tumultus a corde quotidie amovere volo, nec valeo : sed visa et audita, dicta et facta ad memoriam revocant, et in ea cum magna importunitate perstrepunt. Cogitanda cogito,

cogitata recogito, et eadem iterum atque iterum replicare non cesso : et cum diu multumque quidquid potero cogitavero, sine cogitationibus esse non possum, sed intrant et exeunt, atque aliæ alias introducunt et excludunt. Hæc invitus sustineo ; plerumque tamen consentio, cum per ea quæ vidi, vel feci, sine utilitate, absque discretione, vaga mente discuro. Ita mens mea semper mobilis, et nunquam stabilis, semper vaga et velut ebria, per diversa distrahitur. Graviter pecco, cum cor meum derelinquo ; quoniam gravis jactura est quæ per negligentiam fit. Vim patior cum illud me deserit. [710] Confirma cor meum, Deus, quoniam cum stare in semetipso nititur, aliquo modo a semetipso etiam nesciendo derivatur. Ita peccandi consuetudine etiam cum nescio pecco : et cor meum cor vanum per infinita deducitur, et in multa desideria dividitur.

26. In nocte vero cum dormire volo, multarum rerum imagines et phantasias clausis oculis video, easque invitus tolero : quantoque ab eis aciem mentis avertere nitor, tanto amplius illæ se mihi ingerunt, et molestiis turpium cogitationum cor meum maculant. Inde est quod sæpe mihi nocuit mortifera delectatio, quæ ex recordatione præteritorum peccatorum nasci solet, sed maxime ex recordatione libidinis. Hæc enim pestis quo præ cæteris vitiis est mihi familiarior, eo ad nocendum proclivior, et ad repellendum difficilior. Nam cum eam repellere

volo, nolenti mihi se ingerit, blande onerosa, displicendo placens, et placendo displicens. Carnis libidinem nunquam fugere potui, sed semper me persequitur, et cum aliqua delectationis cogitatione, vel visus intentione me comprehendere potest, non diebus neque noctibus requiescere sinit. Subtiliter intrat, et mentem occupat, et nisi subito repellatur, allicit et incendit, et quasi virus pestilentiae per totum corpus paulatim se diffundit. Cogitationes pravas multiplicat, affectiones malas generat, delectatione illicita mentem afficit, et ad consensum pravitatis animum inflectit, omnesque animae virtutes corrumpit. Hac peste cum astrictus teneor, divelli ab ea vix possum, quoniam stimulos ejus confiteri aut nescio, aut erubescio ; tam subtiles et turpes sunt. Revera difficile est libidinis incendia exstinguere. Impuberes stimulat, juvenes inflammat, viros enervat, senes et decrepitos fatigat. Non aspernatur tuguria, non reveretur palatia. Utinam sola cœnobgia fugiat. Adjuva me, Domine Deus meus, ut huic tam pestifero et mortifero vitio resistere possim. Scio enim quia quod resistantem fatigat, vincentem coronat. Scio etiam quoniam si mentem meam cogitatione immunda polluero, tibi, qui munditiae auctor es, placere non valeo.

[711]

CAPUT XVII. PERGIT ACCUSARE ET
DEPLORARE MISERIAS SUAS CIRCA
COGITATIONES AMARULENTAS, ABUSUM
MEMBRORUM, ET RERUM EXTERIORUM AD VITÆ
USUM SPECTANTIUM.

27. Cor mundum crea in me, Deus, quoniam non solum vana cogitatio illud occupat, et turpis inquinat, verum etiam amara dissipat. Sæpe namque aliqua injuria commotus, densis cogitationum tumultibus in corde premor. Hinc inde sollicitus et cæcus, occasionem vindictæ de accepta injuria rimor, consilia multiplico, et nihil aliud nisi jurgia quæ foris desunt, in corde perago. Præsentes non video, absentibus contradico, intra memetipsum contumelias profero et recipio, receptis autem durius respondeo. Cumque qui obviet nullus adsit, rixas in corde compono, insidias invidentium considero, et quid contra jurgia movere possint penso: exquiro quid respondeam; et cum rem nullam teneam, vacuus litigator elaboro. Sicque diem in otium, noctem vero in cogitationem verso. Torpeo ab utili opere, quoniam fatigor illicita cogitatione. Ita mens intus pugnat, cum menti nemo repugnat. Nonnunquam vero quod egi in corpore, hoc postmodum importuna cogitatione verso in mente: et multoties gravius torqueor in recordatione, quam prius captus fueram in operis perpetracione. Sæpe etiam ea quæ nunquam feci, nec in voluntate habui, ita recogito, quasi pœniteat me illa non

fecisse. Ab occultis meis munda me, Domine ; quoniam cum nihil exterius ago, intus graviter pecco. In corde enim servo depicta quæ vidi et feci. Ideo temporalium rerum tumultus in corde versare non cesso, etiam cum vaco. In cogitatione enim comedo, cum jejuno : loquor, cum taceo : irascor, et tranquillus sum : corpus requiescit, et animus huc illucque discurrit.

28. Ita vitam istam sine culpa nunquam transire potui : nec hoc quidem quod laudabiliter vixi, sine aliquo reatu est, si remota pietate discutiat. De necessitatibus meis eripe me, Domine. Crebro namque dum necessitatis debita reddere studeo, voluptatis vitio deservio : sub velamine necessitatis, cado in laqueum voluptatis. Sæpissime namque comedi et bibi non ad necessitatem, sed ad voluptatem : et quod necessitati satis erat, voluptati [712] parum erat. Cogitavi etiam de cibo et potu, quando non debui, et ubi non debui, et plus quam debui. Cogitando de escis, epulas in cogitatione tota die ruminabam. Cum tegendis membris vestimenta quæro, non solum quæ tegant, sed quæ extollant, expeto : et contra frigoris torporem, non solum quæro quæ muniant per pinguedinem, sed quæ mulceant per mollitiem : non solum quæ per mollitiem tactum mulceant, sed quæ per colorem oculos seducant. Cum pro aliqua necessitate licentiam loquendi alicui habui, locutus sum non solum de necessariis, verum etiam de non

necessariis, et de his quæ ad me non pertinebant, et de quibus licentiam non habebam. Immersi me colloquiis hominum. Ibi locutus sum non ad ædificationem, sed ad destructionem ; non quod decebat, sed quod libebat : locutus verba vana et risui apta, verba otiosa et inutilia. Verbositati deserviens, detractiōni studens, os meum mendacio et detractiōne inquinavi. Lingua mea omni fallacia plena est, et nocuit mihi plus quam omnia membra. Nam ea quæ audivi vel vidi, nunquam eo modo quo dicta vel facta sunt, referre possum : sed alia affirmo pro aliis, et sæpe multa intersero superflua ; atque ita vel nimium laudando, vel vituperando, fere quoties loquor, mentior.

29. Guttur insatiabili ardet ingluvie : gula diversis saporibus satiari non potest. Cor pravum, dolo et malitia plenum, per puram confessionem purgare nunquam potui. Manus ad opus pravum fuerunt paratæ, et ad operandum bonum pigræ. Stomachus et intestina nimio cibo et potu sæpe sunt distenta, et ideo dolore sunt plena. Nam unde gula delectatur, inde venter inflatur, corpus infirmatur, et sæpe mors sequitur. Per gulæ delectationem corruī in ventris ingluviem : et unde debui mihi parare salutem, inde contraxi nimium comedendo perniciem. Pedes velocius me portaverunt ad aliquam curiositatem speculandam, quam ad ecclesiam. Oculi iniquo intuitu me perverterunt, omnemque motum

corporis mei ad immunda desideria traxerunt. Aures citius aperui verbis otiosis et vanis, quam sanctis. Delectatus est odoratus vanis odoribus ; gustus, diversarum rerum diversis saporibus : nec non singuli alii sensus, his et illis, juxta quod cuique suus ferebat appetitus. Ita, Deus meus, in omnibus membris meis naturæ modum excessi. Omnia membra mea velut conjuratione facta [713] inimico meo de me dominium tradidere, cum morte fœdus iniere, pactum pepigere cum inferno.

CAPUT XVIII. ULTERIOR ACCUSATIO PROPRIÆ INIQUITATIS, PRÆSSERTIM CIRCA VITIUM INVIDIÆ, ODII, JACTANTIÆ, ETC.

30. Eripe me, Domine, ab homine malo, id est, a me ipso ; a quo recedere non possum. Nam quocumque me verto, vitia mea me sequuntur : ubicumque vado, conscientia mea non me deserit, sed præsens assistit, et quidquid facio, scribit. Idcirco quanquam humana subterfugiam judicia, iudicium propriæ conscientiæ fugere non valeo. Et si hominibus celo quod egi, mihi tamen, qui novi malum quod gessi, celare nequeo. Proprii reatus conscientia non me requiescere sinit, sed de die in diem vehementer me torquet, et de die iudicii vehementius terret. Nam in die illa cum Dominus ad iudicium venerit, uniuscujusque conscientia ad testimonium adducetur, et aperto libro conscientiæ, omnis culpa ante oculos

reducetur : atque ita cogente conscientia, unusquisque erit accusator et iudex suus. Propterea statuum me ante me, et iudicabo me ipsum, ut illius extremæ et tremendæ diei iudicium evadere possim. Damnat me conscientia mea, quanquam divinum iudicium nondum me damnet. Accusat me de homicidio, quod, si opere non feci, voluntate tamen ac desiderio sæpe peregi. Accusat me de adulterio, et eodem modo respondeo. Accusat me de invidia ; confiteor et ego, quoniam invidia sæpissime cor meum laniavit. Per invidiam namque, sancte viventium merita, mea feci invidendo peccata. Nam bona quæ ab eis fieri, vel dici audiebam, vera omnino non credebam : ipsas res bene gestas, in malum male interpretando convertebam. Omne malum quod de illis mendax fama jactabat, statim tanquam si ego vidissem, credebam. Omnia mala meis æmulis fingebam, et ex profectu eorum deficiebam. Hæc vero odia intra me abscondebam, et in meos cruciatus enutriebam. Proficientibus invidebam, peccantibus favebam, de malis eorum gaudebam, et de profectibus lugebam.

31. Gratuitis inimicitiiis ardebam, et hanc [714] malitiam mei pectoris deprehendi timebam. Semper eram ei amarus, et nunquam certus : et ita amicus eram diaboli, et inimicus mei. Inter amicos discordias seminavi, discordantes in dissensione confirmavi, opiniones eorum

mendaciis decoloravi, in spiritualibus carnalia laudavi, ut spiritualia bona eis deesse persuaderem. Amicitias simulavi, ut eos qui se incaute mihi committebant, qua possem arte deciperem. Odiorum mihi occasionem pravis suspicionibus coacervavi; et ita dæmones, quorum facta sectabar, lætificavi. Multis velut amicus fui in obsequio, hostis in anima, comptus in verbo, turpis in facto. Proditor fui secretorum, tenax malarum suspicionum, utrobique perversus. Et ita persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam (Psal. CXLII, 3). Piissime Domine, unde possum esse bonus, qui in bono sic fui malus? Ego peccabam, et tu dissimulabas: prolongabam multo tempore iniquitatem meam, et tu pietatem tuam; quia pœnitentiam et indulgentiam cogitabas. Da ergo misericordiam misero, qui tam diu pepercisti criminoso. Credo namque quoniam quidquid mihi condonare decreveris, sic erit quasi nunquam fuerit.

32. Non solum invidia cor meum afflixit, verum etiam vanitas circa varias delectationes languentem animum involvit. Per vanitatem namque de operibus, quorum mihi conscius non eram, turpiter me jactavi. Gestiebam etiam docere quæ nesciebam. Credi de me sublimia volebam, delectabilia gravibus anteponebam, exsecrabar verbo quod animo concupiscebam, appellationes virtutum meis vitiis imponebam, et ita me ipsum

fallebam, et faventes mihi decipiebam. In promissione honesta fui velox, in exhibitione mendax ; a bono mutabilis, mali tenax ; in verbo gravis, animo turpis, ubique fallax ; lætus ad prospera, fragilis ad adversa ; inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia facilis ad humana, difficilis ad honesta. Misericordissime Domine, ita defecerunt in vanitate dies mei, in quibus debui flere commissam iniquitatem, excitare remissam voluntatem, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam felicitatem, properare ad angelicam societatem, repropitiari tuam majestatem. [715]

CAPUT XIX. ADHUC GEMIT ET PLANGIT
CORAM DEO MISERIAS AC VITIA SUA.

33. Terret me tota vita mea, Deus meus, quoniam diligenter discussa apparet mihi aut peccatum, aut sterilitas : et si quid fructus in ea videtur, sic est aut simulatum, aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum, ut possit aut non placere, aut displicere tibi. Et cum vere ita res sit, sic est mihi quasi non ita sit : quod est miseria super miseriam. Sic comedo, bibo, et dormio securus, quasi jam transierim diem mortis, et evaserim diem judicii et tormenta inferni. Sic ludo et rideo, quasi jam regnem tecum in regno tuo. Idcirco multitudinem iniquitatum mearum expavescens, sed de tua pietate confidens, tibi

Creatori et Redemptori meo, qui veniam et indulgentiam post reatum per puram et lacrymabilem confessionem assequi promisisti, confiteor, quoniam in peccatis conceptus sum, et in peccatis nutritus ; et per omne tempus vitæ meæ usque ad hanc diem in peccatis sum conversatus. Nullum invenio peccatum, a quo non sim aliquo modo inquinatus. Per superbiam namque præcepta tua et seniorum meorum transgressus sum. Silentium et taciturnitatem, sicut regula docet, non tenui. Quod mihi licitum non fuit, habui, dedi, et accepi. Clamores pauperum et miserorum non libenter aut misericorditer audivi, nec eos in infirmitatibus suis visitavi. Suadentibus mihi in malum consensi. Facilius multa in imo, quam unum in summo cogito ; facilius reprehendo aliorum vitia quam mea : et quod in aliis reprehendo, facere non erubesco. Facilius uniuscujusque vitia quam virtutes intendo. Cum aliorum delicta cerno, mea non aspicio. In meis delictis sum clemens, in alienis rigorem tenere volo. Ad irrogandas contumelias sum validus, ad tolerandas infirmus ; ad obediendum piger, ad lacessendos vero alios importunus ; ad ea quæ facere et debeo et valeo, torpens, ad ea vero quæ facere nec debeo, nec valeo, paratus. Ita repleta est malis anima mea, peccatis meis exigentibus.

34. In ecclesia me deteriorem reperio ; ante altaria sacra devote non supplico : vasa sacra non

reverenter tracto : in choro sum corpore, et in aliquo negotio mente. Nunc intus maneo, nunc foras exeo : tanta est levitas corporis, [716] nec non et mentis. Aliud canto, et aliud cogito. Psalmodiæ verba profero, et psalmodiæ sensum non attendo : sed mente vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus, huc et illuc prospiciens ; quæcumque ibi geruntur, perlustro et perspicio. Væ mihi ! quoniam ibi pecco, ubi peccata emendare debeo. Nonnunquam vero in ipsis bonis quæ ago, ad deterius propinquo ; quia dum menti lætitiâ pariunt, et quamdam securitatem gignunt, mens mea segura redditur, et in torpore laxatur. Sæpe etiam me ipsum et opera quæ feceram laudavi, et ab aliis laudari volui. Plerumque laus humana, quam non quærebam, mihi oblata placuit : et cum ex ea incaute extollerer, subito multa quæ feceram ad memoriam venerunt, ut amplius in elatione attollerer. Quæ subtiliter replicans, atque in unum cuncta coacervans, cœpi magis magisque deceptus intumescere. Dumque in mei admiratione occupatus defigerer, mihi dans gloriam, et non Deo a quo omnia acceperam, omnium fructum amisi : atque ita didici quoniam qui me laudabant, adversum me jurabant. Quanto enim quisque in semetipso gloriatur, tanto a Dei amore disjungitur.

35. Ita, Deus meus, inferno appropinquavit vita mea. Si me liberabis, habebō unde tibi gratias

agam : si inde non liberabis, non habeo unde te reprehendam, quoniam justus es. Heu mihi ! qualis vixi ! quanta mala feci, et dixi ! Pudet qui sic vixerim, et quod natus fuerim. Mallem non esse, quam talis esse. Bonus eram, et malum me feci : utique qui sponte me feci miserum, justum est semper esse miserum. Conscientia mea meretur damnationem ; pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionem : sed certum est quoniam misericordia tua delet omnem offensionem. Dele ergo, pie Domine, iniquitatem meam multitudine miserationum tuarum. Ego vero qui usque ad hanc diem sine causa vixi, amodo sine causa vivere nolo.

36. Sed heu miser ! hæc tam sæpe sic confessus : surgens, cadens sum defessus : re peccando toties, confitendo toties. Multoties promisi me emendare ; et nunquam tenui, sed semper ad peccatum redii ; et prioribus sceleribus nova et deteriora conjunxi. Nunquam, ut debui, mores meos in melius mutavi ; nec a malefactis recessi. Plurimos etiam, me perdens, peccare feci, et multis causa mali exstiti : et exemplis vitæ meæ nonnulli subversi sunt. Ecce peccata mea, misericordissime Deus, non abscondo, sed [717] ostendo ; accuso me, non excuso ; quoniam iniquitatem meam cognosco. Nec idcirco justus sum : quoniam si alter ita me accusaret, sicut ego me ipsum accuso, patienter sustinere non possem. Desperare utique potuissem propter

nimia peccata et vitia, culpas, et infinitas negligentias meas, quæ egi, et quotidie indesinenter ago corde, ore, opere, et omnibus modis, quibus humana fragilitas peccare potest ; nisi Verbum tuum, Deus, caro fieret, et habitaret in nobis. Sed desperare jam non audeo, quoniam subditus ille tibi usque ad mortem, mortem autem crucis, tulit chirographum peccatorum nostrorum ; et affigens illud cruci, peccatum crucifixit et mortem. Gratias tibi ago, Domine Deus meus, quoniam visitasti me, et ostendisti mihi peccata mea. Nunc primum te inspirante didici ad cor meum redire, et me ipsum cognoscere. Advocabo ergo aliquem de amicis tuis, et ei omnia delicta mea exponam, sicut mihi præcepisti ; ut ejus consilio et auxilio ab omnibus meis possim iniquitatibus liberari et tibi reconciliari.

CAPUT XX. CONFESSIO CORAM PRÆLATO.

37. Audi ergo, pater, miserum peccatorem : audi vocem lacrymantis et pœnitentis : attende quam graviter peccavi, et Creatorem meum offendi. Deo jubente ad cor meum redii ; et inde exclusis omnibus præter Dominum Deum et me ipsum, totam vitam meam discussi tanto diligentius, quanto familiarius, et ut verum fatear, nihil aliud ibi inveni, nisi locum horroris, et vastæ solitudinis ; conscientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis et tribulis obsitam, et

omni horrore plenam. Nullum enim invenio vitium, a quo non traxerim aliquod contagium. Turbavit me ira, laceravit me invidia, inflavit superbia. Inde contraxi mentis inconstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguæ effrenationem. Seniorum meorum imperia non servavi, sed judicavi: de meis negligentis objurgatus, aut rebellis fui, aut murmuravi; præferri me melioribus impudenter affectavi; simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitavi, meas sententias procaciter jactavi; obsequia delata fastidivi, negata quæsivi; juniores meos elatus despexi. Non observavi in [718] obsequio reverentiam, in sermone modestiam, in moribus disciplinam. Habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermocinatione jactantiam. In humilitate fui fallax, in odio pertinax, in jocatione mordax. Subjectionis impatiens, potentiæ sectator, ad opus bonum piger, ad unitatem ferus, ad obsequium durus; ad loquendum quæ nesciebam promptus, ad supplantandum paratus, fraternæ societati inhumanus. Temerarius in judicando, clamorosus in loquendo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, effrenatus deformiter in cachinnando: onerosus amicis, infestus quietis, ingratus beneficis, inflatus obsequiis, et imperiosus subjectis. Sæpe jactavi me fecisse quod non feceram, vidisse quod non videram, dixisse quod non dixeram. Dissimulavi

etiam me non fecisse quod feceram ; negavi me dixisse quod dixeram, non vidisse et audisse quod videram et audieram : et ita ex omni parte sum reus. Reus in sæculo, reus in claustro : sed ibi per ignorantiam, hic per negligentiam ; et utrumque me terret.

38. Verumtamen multo amplius terret me, quod in monasterio ante conspectum Dei deteriorem me invenio. Collocavit me Deus in loco voluptatis, in domo ubertatis, in paradiso deliciarum : ego vero miser et miserabilis, inter mensas epulantium fame pereo, juxta fontem sitio, ante ignem algeo ; et ad neutrum manus extendere volo, tam piger sum et desidiosus. Ita tempus amitto quod Deus mihi sua pietate indulserat ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam. Quasi quoddam monstrum inter filios Dei sto, habitum monachi, non conversationem habens. In magna corona, et ampla cuculla, salva mihi omnia existimo. Tanquam arbor sterilis terram occupo, et velut jumentum vile, plus consumo quam proficio. Altiorum alterius locum teneo, et nullius officium suppleo : sed sum sicut truncus sine frondibus et fructibus. Alii me pascunt de laboribus manuum suarum, sicut præbendarium suum. Ego autem tanquam pauper et miser, nec clericum, nec laicum gero. Cantare namque et legere nequeo, laborare nescio : sed sum opprobrium hominum,

pecore vilior, cadavere pejor. Tolerabilius enim canis putridus fetet hominibus, quam anima peccatrix Deo. Idcirco tædet me vivere : vivere erubesco, quia parum proficio. Mori timeo, quoniam non sum paratus : malo [719] tamen mori, et misericordiæ Dei me committere et commendare, quia benignus et misericors est (Joel II, 13), quam de mala mea conversatione alicui scandalum facere. Tota namque die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meæ cooperuit me (Psal. XLIII, 16), cum video me somnolentum ad vigiliis, tardum ad horas canonicas, et pigrum ad opera manuum. Alios autem video tam strenue et devote divinis interesse laudibus ; alios vero ita reverenter et alacriter coram Deo assistere, et eum laudare : ego autem compungi ad lacrymas nequeo ; tanta est duritia cordis mei. Cantare non libet ; orare non delectat ; meditationes sanctas non invenio : tanta est sterilitas animæ meæ, et devotionis inopia quam patior.

39. Heu mihi ! omnes in circuito meo visitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Nam alium quidem intueor singularis abstinentiæ ; alium, admirandæ patientiæ ; alium, summæ humilitatis et mansuetudinis ; alium multæ misericordiæ et pietatis : illum in contemplatione frequenter excedere ; hunc, pulsare et penetrare cœlos orationis instantia ; aliosque, in aliis præeminere virtutibus. Omnes considero et

prospicio ferventes, omnes devotos, omnes in Christo unanimes, omnes donis cœlestibus et gratia affluentes, tanquam revera spirituales homines, quos Deus visitat, et in quibus habitat. In me vero nihil horum invenio ; quoniam declinavit Dominus in ira a servo suo. Inde est quod, cum alii vigilant, ego dormio : quando alii cantant in monasterio, ego huc et illuc discuro : quando alii in aliquo secreto loco se furantur a colloquiis hominum, ut ibi loquantur cum rege angelorum, ego quæro colloquia hominum : cum alii vacant lectionibus, ego fabulis et verbis otiosis : quando alii discutiunt et dijudicant semetipsos, ego judico alios. Aliis placet communis vita, communis disciplina, et commune studium : et mihi placent anguli et diverticula. Sic, sic ex quo peccare potui, nunquam a peccatis et malis operibus cessavi. Peccatis peccata semper accumulavi ; et peccata quæ aliquando operibus implere non potui, malis voluntatibus et malis desideriis nunquam perficere cessavi.

40. Super omnia mala delectatio carnis, quæ ab ipsis cunabulis semper mecum crevit, mihi semper adhæsit, nec adhuc jam præ senectute deficientibus membris me deserit, multis et [720] variis modis infelicem animam meam maculavit, dissolvit, captivavit, et omni virtute destitutam, inanem et debilem reddidit. Fateor hujus operis nefarii immundis recordationibus me sæpe esse

commotum et incensum, ardores non modicos et inhonestos passum : et non solum mearum delectationum mala memoria et stultæ recordationes mihi nocuere ; sed etiam aliorum malefacta mihi narrata, et per recordationes sordidas ad memoriam reducta, cor meum non parvo veneno iniquitatis maculavere. Et in hoc miserabiliter miserabilis sum, quia non tantum doleo quantum dolendum me cognosco ; sed sic securus torpeo, velut quid patiar ignorem.

41. Hoc vero mihi est omni infelicitate miserius, quod ita opere perversus, ore pollutus, corde immundus ad altare accedo, et Christi corpus manibus meis pertractare non pertimesco. Accedo elatus ad humilem, iratus ad mitem, crudelis ad misericordem : et tamen patitur humilis elatum, mitis iratum, crudelem misericors. Accedo servus ad Dominum, non amore, sed timore ; non devotione, sed usu. Accedo ad Dominum cujus percussi servum. Ad Patrem accedo, cujus occidi filium ; percussi verbo, occidi exemplo : nec tamen pertimesco Dominum, nec revereor Patrem. Manens in turba fratrum, turbans aliquos, et ab aliquo turbatus, quandoque accedo ad pacificum. Appropinquo etiam talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus accedere debuissen ad osculum turbati fratris. Convincit me reum et Dei inimicum mea iniquitas ; peccatum meum sæpe separavit me a Deo. Idcirco obsecro te, pater, ut me instruas,

quomodo possim, aut semper stare cum Deo meo, aut redire, cum ab eo, peccatis meis exigentibus, motus fuero.

CAPUT XXI. PATRIS SPIRITUALIS AD
CONFITENTEM RESPONSIO ET INSTRUCTIO.

42. Confessio tua, fili, ad lacrymas me commovit, tum propter me, tum propter te. Propter me fleo, quoniam quæcumque de te dixisti, eadem fere aut similia reperio in me; et multa ad memoriam revocasti, quorum oblitus fueram. Propter te gaudeo, quoniam visitavit te Oriens ex alto. Non enim longe es a regno Dei. Notitia namque peccati, initium est salutis. [721] Confido in Domino, quoniam quidquid minus est in te fervoris et boni operis, humilitas supplebit puræ confessionis. Quacumque namque hora peccator conversus ingemuerit, salvus erit (Ezech. XVIII, 21, 27), quoniam cor contritum et humiliatum Deus non despiciet (Psal. L, 19). Tardius siquidem videtur Deo veniam peccatori dedisse, quam ille accepisse. Sic enim festinat misericors Deus absolvere reum a tormento conscientiae suæ, quasi plus cruciet misericordem Deum compassio miseri, quam ipsum miserum compassio sui. Qui enim vere pœnitet et veraciter dolet, absque dubio et absque mora indulgentiam accipiet. Et quanto quis frequentius, quantoque vehementius de suo reatu interno dolore afficitur, tanto certior, tantoque securior de indulgentiæ

venia efficitur. Inde est quod animam pœnitentiæ lacrymis afflictam, tam frequenter quam libenter consolatur Spiritus paracletus. Illam frequenter visitat, illam libenter confortat, et ad veniæ fiduciam plene reformat, quam sua scelera flendo damnare, et damnando fieri considerat. Incipit extunc quædam familiaritas inter Deum et animam, eo quod hæc se sentiat ab illo sæpius visitari, et ex ejus adventu non tantum jam consolari, imo aliquoties quodam ineffabili gaudio repleti.

43. Sed ad hæc quis indoneus ? Profecto vere pœnitens. Omnia etenim in confessione lavantur : conscientia mundatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquillitas redit, spes reviviscit, animus hilarescit. Post baptismum nullum aliud nobis constitutum est remedium quam confessionis refugium. Sit ergo devota cordis compunctio, vera oris confessio, discreta carnis mortificatio, repentina vitiorum extirpatio, læta bonorum operum exhibitio. Non erubescas Deo confiteri, cui non potes abscondi. Ipse enim novit abscondita cordium, cui omnia nuda sunt et aperta ; ante cujus conspectum cuncta nostra peccata sunt scripta. Sed quod ibi scribit transgressio, hic delet confessio. Non te igitur pudeat dicere, quod non puduit facere. Quod si forte pudor est tibi, mihi soli peccatori peccata tua exponere ; quid facturus es in die judicii, ubi omnibus exposita tua apparebit conscientia ? Si

cogereris coram multitudine nudo corpore transire, non posses non erubescere : cur ergo minus confunderis, quando immunda cogitatione in [722] mente sordidaris ? cur minus erubescis pudenda cordis, quam pudenda carnis ? cur magis vereris vultus hominum, quam vultus angelorum ? Talis confusio separat a Deo. Omnis spes veniæ et misericordiæ est in confessione vera. Simulata namque confessio non est confessio, sed duplex confusio. Excludit enim miserationem Dei miseriæ simulatio : nec dignatio locum habet, ubi fuerit dignitatis præsumptio. Provocat vero compassionem humilis miseriæ confessio. Nulla est enim tam gravis culpa, quæ non habeat veniam per puram confessionem. Vitia igitur cordis tui et pravas cogitationes illico manifesta. Peccatum enim proditum cito curatur : crimen vero tacendo ampliatur. Vitium si patet, fit ex magno pusillum : si latet, fit ex minimo magnum. Nam velox confessio velociter medicinam facit. Melius est ut vites vitium, quam ut emendes : ne forte cum incurreris, revocare non possis.

CAPUT XXII. REMEDIA SUGGERIT ADVERSUS PRAVAS COGITATIONES EFFICACIA ; MEMORIAM PASSIONIS CHRISTI, ET NOVISSIMORUM.

44. Quoties te sentis turpibus cogitationibus pulsari, et ad illicitam delectationem allici ; toties pone ante mentis oculos quomodo Christus in

cruce crucifixus est pro te. Intuere quomodo a Juda Judæis traditur, et quam viliter pertractatur, blasphematur et colaphizatur, judicatur et condemnatur, exspoliatur et flagellatur; ad ultimum vero contumeliis et opprobriis affectus inter duos latrones suspenditur: clavis cruci affixus, sputis derisus, spinis coronatus, lancea perforatus. Ex omnibus partibus sanguis emanat, et inclinato capite emittit spiritum. Ita Redemptor tuus moritur pro te: et tu nescio cujusmodi sordida cogitatione sordidaris in mente! Sufficere posset hæc cogitatio ad excludendas omnes illicitas cogitationes. Sed ecce ad alia transeamus.

45. Considera quomodo morieris, quando aliqua gravi infirmitate vexatus, et ad extrema deductus, ibi ad terram projectus, inter longa suspiria et difficiles singultus, inter diversos dolores et timores animam exspirabis. Tunc veniet corpus in pallorem et horrorem, in saniem et fetorem: erit vermis et cibus [723] vermium. Animam vero mox capient et rapiant larvales illæ facies, quæ eam in exitu præstolantur: et ex omni parte terrebunt eam dæmones terribiles et horribiles. Cogita quis eam defendet a rugientibus præparatis ad escam: quis consolabitur eam, cum teterrima illa monstra dæmoniorum occursantia sibi catervatim ruere videbit: aut quis deducet per ignotam regionem. Attende etiam quam subito venit dies ultima: subito venit, et forsitan hodie erit. Jam adest; jam præsentaberis ante

tremendum Judicem : accusaberis multis et magnis offensis ; non uno, non paucis, sed innumeris criminibus ; non parvis, sed immensis ; non dubiis, sed certis ; non brevi accusatione, sed tam longa, quam longa est tota vita tua, non uno accusatore, sed tot quot sunt delicta tua. Ipse Judex erit districtus accusator tuus. Omnes etiam spiritus boni et mali coram Deo te accusabunt cum eo. Boni, quia Deo debent æquitatem ; mali, quia tuam servant iniquitatem. Tot judicibus et populis astabis, quot præcesserunt te in opere bono. Tot arguentibus confunderis, quot tibi præbuerunt bene vivendi exemplum. Tot convinceris testibus, quot te monuerunt bonis sermonibus, et justis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ, et cunctis agminibus patebunt universa scelera tua, non solum actuum, verum etiam cogitationum et locutionum.

46. Multa vero peccata tunc proruent ex improvise, quasi ex insidiis, quæ modo non vides, et forsitan plura et terribiora his quæ nunc vides. Undique erunt tibi angustia. Hinc erunt accusantia peccata ; inde, terrens justitia : subtus, patens horridum chaos inferni ; desuper, iratus Judex : intus, urens conscientia ; foris, ardens mundus. Si justus vix salvabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se premet ? Latere erit impossibile : apparere intolerabile. In tanto discrimine torquebit te tua conscientia male sibi conscia, cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam

conscientia, tu ipse eris accusator et iudex tuus. Convictus teste propria conscientia, et testibus oculis ipsius Iudicis, fugere non poteris : sed tremens et anxius stabis suspensus ad gravissimam sententiam in angusto periculo et in periculosa angustia, tanquam illico recepturus quod in perpetuum amittere non poteris. Iudex tunc erit [724] vehementer iratus, et terribiliter districtus : sententia ejus semel lata erit immutabilis : tortores horribiles, qui nunquam miserentur, erunt parati, ut, data sententia, te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt sine intervallo et sine temperamento : timor conturbabit te, cum terra aperietur coram te, et tu ruēs et cades in stagnum sulphuris ardentis et fetentis. Ignis exterius carnem tuam comburet ; vermis interius conscientiam corrodet : ibi eris sine fine, sine spe veniæ et misericordiæ. Omnia vero gehennæ supplicia superabit, Deum non videre, et bonis carere, quæ in potestate habuisti obtinere.

47. Si vis omnes malas cogitationes a corde tuo expellere, hæc sæpe cogita. Ibi namque est cogitatio tua, ubi est affectio tua ; ibi cor tuum, ubi est desiderium tuum : quoniam illud sæpius in cogitatione volvimus, cujus amore plus affecti sumus. In cogitatione sua cadit quisque, vel stat. Si bona cogitas, cogitatio tua sancta custodit te. Si mala cogitas, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt

sine intellectu (Sap. I, 5) ; eritque templum Dei spelunca diaboli : quoniam quem Deus deserit, diabolus arripit. Spiritus sanctus suggerit bona et dulcia : spiritus malus mala et amara, vana, inutilia, et immunda. Et ideo quacumque hora mala cogitatio cor tuum tangit, non consentias illi : nec sinas eam in corde tuo manere, sed illico repelle. In initio cogitationis iniquæ resiste, et fugiet a te. Nam ante Dei oculos non volant vacuæ cogitationes nostræ : et nulla momenta temporis in animum transcendunt sine statu retributionis. Cogitatio prava delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortem. Sicut vipera a filiis suis in utero positis lacerata perimitur, ita nos cogitationes nostræ intra nos nutritæ occidunt. Dæmonum est malas cogitationes suggerere : nostrum est illico illas expellere. Nam in animo nostro eas jacere, nostræ attinet voluntati, et propriæ deputatur culpæ. Voluntate namque sua cadit qui cadit, et voluntate Dei stat qui stat. Cogitatio tamen immunda mentem non inquinat cum pulsat, nisi cum hanc sibi per delectationem subjugat. [725]

CAPUT XXIII. DE DAMNIS PECCATI SUPERBIÆ, INVIDIÆ, ET DETRACTIONIS.

48. Superbia sicut est origo omnium criminum ; ita est ruina omnium virtutum. Ipsa

enim est in peccato prima : ipsa in conflictu postrema. Ipsa autem in exordio mentem per peccatum prosternit : aut in fine de virtutibus dejicit. Idcirco est omnium peccatorum pessima ; quia tam per virtutes, quam per vitia humanam mentem exterminat. Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur ; ut luxuria pudicitiam, ira patientiam : sola vero superbia contra cunctas animi virtutes se erigit, et quasi generalis ac pestifer morbus omnes corrumpit. Idcirco nisi omnia opera nostra humilitas præcesserit, comitata et consecuta fuerit ; proposita quam intueamur ; apposita cui adhæreamus ; interposita qua reprimamur : totum de manu extorquet superbia. Quantalibet sit justitia operis apud internum judicem nulla est, si hanc elevat tumor mentis. Perit revera omne quod agitur, si non sollicite in humilitate custodiatur. Signa superbiæ hæc sunt : clamor in locutione, amaritudo in silentio ; dissolutio in hilaritate, furor in tristitia ; honestas in imagine, inhonestas in actione, rancor in reprehensione.

49. Invidia est animi tineæ. Sensum comedit, pectus urit, mentem afficit : cor hominis quasi quædam pestis depascit, et cuncta bona ardore pestifero devorat. Invidus alienum bonum, suum facit invidendo peccatum. Cum peccatores quosque conspiciamus, non facile eos judicemus, sed magis defleamus ; quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. Si vis delinquentem

corripere, aperte increpa, nec occulte mordeas. Quid enim prodest, si me nesciente aliis mala mea referas? Væ illi qui suam renuit corrigere vitam, et alienæ non desinit detrahere. Si vis detrahere, tua in te peccata retorque: non aliorum delicta, sed propria cerne. Nunquam enim aliis detrahes, si te bene inspexeris. De malo alieno os tuum non coinquines; non detrahas peccanti, sed condole: quoniam grave peccatum est detractio. Detrahentes et audientes pari reatu detinentur. Sicut irasceris alteri quando detrahit tibi: sic [726] irascaris tibi quando detrahis alteri. Detractio est mordacior quam vera cordis reprehensio.

CAPUT XXIV. VARIA MONITA DE VITANDA
CURIOSITATE, MENDACIO, VANILOQUIO, ET
VINDICTÆ STUDIO.

50. Multos seducit curiositas. Tamdiu quisque sua peccata ignorat, quamdiu curiose aliena considerat. Qui semetipsum aspicit, non quærit quid in aliis frequenter reprehendat; sed in semetipso quid lugeat. Quod inter se loquuntur homines, nunquam scire desideres. Omne etiam genus mendacii summopere fuge. Nec casu, nec studio loquaris falsum: quia os quod mentitur occidit animam (Sap. I, 11). Per nullam fallaciam vitam alicujus defendas. Fuge inhonesta verba: rejice verbum quod non ædificat audientes. Vanus enim sermo cito polluit mentem: et facile agitur, quod libenter auditur. Vanus enim sermo, vanæ

conscientiæ est index. Mores hominis lingua pandit ; et qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur : quoniam ex abundantia cordis os loquitur (Matth. XII, 34). Sermo vanus non erit absque iudicio ; quia ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. Qui laudem non appetit, nec contumeliam sentit. Discerne te tuo iudicio, non alieno. Nemo enim magis scire potest quis sis, sicut tu, qui conscius es tibi. Quid enim prodest dum malus es, si bonus prædiceris ? Qualis haberi vis, talis esto.

Si sapiens fueris, te semper habebis eundem.

Stude loqui non quod libet, sed quod oportet. Qui otiosum verbum non reprimat, ad noxia cito transit. Magna virtus est, si non lædas a quo læsus es : magna gloria est, si cui nocere potuisti, parcas.

Nobile vindictæ genus est ignoscere victo.

Quidquid tibi contigerit adversi, pro tuo peccato evenit tibi. Tempera ergo dolorem tuum, et dic : Juxta modum delictorum parva datur ultio. Mala aliorum bono tuo supera. Vince malitiam bonitate : detrahentium errores dissimulando calca : non sis in pace infidus, nec levis in amicitia. Odientes ad pacem invita, discordantes ad concordiam revoca. [727]

CAPUT XXV. VARIA ET PRÆCLARA MORUM
DOCUMENTA PROPONIT.

51. Conscientia hominis abyssus multa. Sicut enim abyssus exhauriri non potest; sic cor hominis evacuari a cogitationibus suis non potest: sed continua volubilitate in eo volvuntur. Mare magnum est, et spatiosum manibus; illic reptilia quorum non est numerus (Psal. CIII, 23). Sicut enim reptile latenter repit, et sinuosis anfractibus huc et illuc deambulat: ita conscientiam hominis venenatæ cogitationes intrant et exeunt; ut nesciat homo unde veniant, aut quo vadant. Hoc bene cognoverat, qui dicebat: *Pravum est cor hominis, et inscrutabile; et quis cognoscet illud* (Jerem. XVII, 9)? quod scrutationem non recipit, nec cognitionem.

52. Nulla pœna gravior est prava conscientia. Mala conscientia propriis agitur stimulis. Si publica fama te non damnat, propria conscientia te condemnat; quoniam nemo potest se ipsum fugere. Vis nunquam esse tristis? Bene vive. Bona vita semper gaudium habet: conscientia rei semper in pœna est. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis: nec quemquam districtius quam te judices. Sic alios judica, ut ipse judicari cupis. Lex tua te constringit. Judicium quod aliis imponis, ipse portabis. Nullum ante judicium condempnes: ante proba, et sic judica. Non enim qui accusatur, sed qui convincitur, reus est. Valde periculosum est de suspitione quempiam judicare. In ambiguis, Dei judicio serva sententiam. Non eligas cui miserearis, ne forte prætereas illum qui

meretur accipere. Omnibus¹ te tribue, si potes, quoniam incertum est pro quo magis placeas Deo. Major sit benevolentia, quam quod datur; quoniam tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua. Qui cum tristitia manum porrigit, fructum remunerationis amittit. Non est misericordia, ubi non est benevolentia. Non auferas uni, unde tribuas alteri; quoniam nil prodest si inde alium reficis, unde alium inanem facis. Abjice a te quidquid tuum bonum propositum impedire potest: contemne vivens quæ post mortem habere non potes.

53. Difficile est, imo impossibile, ut [728] præsentibus quis fruatur bonis, et futuris: ut hic ventrem, et illic mentem impleat; de deliciis transeat ad delicias; ut in terra et in cælo gloriosus appareat. Si vis cum lætitia animi vivere, noli multa habere. Istam quisque finiens vitam, nisi quod meruit in ipsa, non potest habere post ipsam. Quanto namque inferius delectamur, tanto a superno amore disjungimur. Nullus sit casus quem non meditatio tua præveniat: nullus sit casus qui te imparatum inveniat. Propone nihil esse quod tibi accidere non possit. Vita foveam, in quam vides alium coram te cecidisse. Aliorum perditio tua sit cautio. Dum nescimus, repente mors venit. Nescimus enim quid hodie nobis contingat: et ignoramus an hac nocte animam nostram conditio mortis deposcat. Quotidie ad

---

¹ Videtur deesse, *petentibus*.

finem vitæ tendimus, et ad mortem properamus. Idcirco singulis horis cogitare debemus, quo singulis momentis properamus. Unde Dominus ait per prophetam : *Perditio tua, Israël, ex te : tantum in me auxilium tuum* (Osee XIII, 9). Quasi diceret : Ut pereas, imputa tuo merito ; ut salveris, meo auxilio. Nunquam oportet pœnitentem habere securitatem de peccatis. Nam securitas negligentiam parit, et sæpe incautum ad vitia transacta reducit. Non solum gravia, sed et levia cavenda sunt peccata. Multa enim levia unum grande efficiunt : sicut solent de parvis et minimis guttis immensa flumina crescere. Non est dubium quod qui casti perseverant et virgines, angelis Dei efficiuntur æquales.

CAPUT XXVI. DE VENTRIS IMPORTUNITATE ET VERSUTIA DIABOLI.

54. Nullus homini tam improbus exactor est, quam venter, qui quotidiana famis exactione te urget Cum cæteris vitiis, etsi interdum nascimur, interdum tamen cum eis non morimur : sed cum isto nascimur, et cum isto morimur. Multis creditoribus reliquit me obnoxium pater meus : sed ab omnibus liberatus sum. Unus tamen superest a quo liberari non possum, id est venter. Venter præcepta non audit : poscit, appellat. Non est tamen modestus creditor : parvo dimittitur, si modo dederis ei quod debes, non quod potes. Quosdam præsciens Deus peccare posse, in

salutem [729] flagellat eos infirmitate corporis, ne peccent : ut eis utilius sit frangi languoribus ad salutem, quam remanere incolumes ad damnationem. Est perniciosa sanitas, quæ ad inobedientiam ducit : est et salubris infirmitas, quæ per divinam correptionem mentem a duritia frangit et humiliat.

55. Diabolus quando decipere quemquam tentat, prius naturam uniuscujusque intendit : et inde se applicat unde aptum hominem ad peccandum aspicit. Blandis et lenibus mentibus luxuriam, aut vanam gloriam proponit : asperis vero mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem. Adversarius noster cum ab exteriori sensualitate se videt exclusum, interiora collectis viribus aggreditur et ingreditur : sed spiritualis homo qui omnia judicat, ejus astutias non ignorat. Reprimit quod potest ; quod non potest, tolerat : quia etsi latratum canis sustinet, morsum non timet. Mordet, cum ad consensum pertrahit : latrat, cum suggerit ; et tunc non vulnerat, sed coronat ; quoniam etsi resistentem fatigat, non obligat nisi consentientem.

CAPUT XXVII. DE ORATIONE, ET MODO RECTE ORANDI.

56. Oratio est mentis devotio ; id est conversio in Deum per pium et humilem affectum. Humilem ex conscientia infirmitatis propriæ : pium ex consideratione divinæ

clementiæ. Nullo alio modo Deus citius ad misericordiam flectitur, quam si animus deprecantis ad eum toto devotionis affectu convertatur. Nil ita Deum complectitur, quemadmodum purus mentis affectus. Idcirco cum orare volueris, solus solitudinem cordis tui ingredi : et collecto spiritu tuo, integra mente et vacua curis, orationis domum intra : et stans coram Deo ante unum aliquod de altaribus, orationis instantia cœlos penetra : et præsentatus choris cœlestium, in ipsorum præsentia miseras et calamitates, quas pateris, miserandus deplora. Prode tuam necessitatem, posce eorum pietatem, et ego confido in eo qui dixit, *Petite, et accipietis* (Luc. XI, 9), quoniam si perseveraveris pulsans, non exibis inde vacuus. Sic ora cum oraveris, quasi sis assumptus et præsentatus ante faciem [730] majestatis in excelso throno : ubi millia millium ministrant ei, et decies centena millia assistunt ei (Dan. VII, 10). Tunc veraciter oramus, quando aliunde non cogitamus. Sine intermissione orare debemus (I Thess. V, 17). Nam sicut nullum est momentum, quo homo non fruatur aut utatur Dei pietate et misericordia : sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria. Felix anima, quæ omnes evagationes mentis in unum studet colligere, et in illo veræ felicitatis fonte desiderium figere. Quando oramus, Spiritum sanctum ad nos vocamus. Oratio cordis est, non

labiorum. Neque enim verba deprecantis Deus intendit ; sed orantis cor aspicit. Vis virtutes tuas augere ? Prodere noli. Quod manifestando potes amittere, tacendo custodi. Quibusdam enim concessum est tantum bene agere, et fructum boni operis non habere : quod ipsi sibi auferunt per studium humanæ jactantiæ. Sicut glacies calore dissolvitur, ita virtus ore laudantis.

57. Cum ad cor meum redire volo, desideriorum carnalium turbæ, tumultusque vitiorum, tentationibus suis cogitationem meam dissipant, et intentionem cordis in oratione perturbant. Et dum converti ad Deum post perpetrata vitia studeo, et contra hæc eadem vitia, quæ perpetravi, illum exorare conor ; occurrunt cordi phantasmata peccatorum quæ feci, et mentis meæ aciem reverberant, confundunt animum, et deprecationis meæ vocem premunt. Ita mala quæ feci, cogitationi meæ suis imaginibus impressa, in ipsa mea oratione me conturbant. Cæterum quanto graviore tumultu cogitationum carnalium premor, tanto ardentius orationi insistere debeo. Et quantum peccatorum meorum phantasmata in oratione plerumque patior ; tantum necesse est ut intentio cordis mei quo durius repellitur, tanto valentius insistat orationi : quatenus cogitationis illicitæ tumultum superet, atque ad pias aures Domini nimietate suæ importunitatis tamdiu irrumpat, donec cogitationes malas manu sancti desiderii ab oculis

cordis abigat. Hæc est vera tranquillitas, cum tota mens in se ipsa colligitur, et in uno æternitatis desiderio immobiliter figitur. Debet proinde fluctuationem cordis restringere, et ad unius veri gaudii desiderium, cogitationum et affectionum motus colligere. [731]

CAPUT XXVIII. DE VITIIS ET ABUSIBUS
LINGUÆ, CANTUS, JURAMENTI, ETC.

58. Multum loqui, stultitia est : quoniam in multiloquio peccatum deesse non potest (Prov. X, 19). Lingua dicitur, quia lingit. Lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiando. Ligat, et ligari non potest : labilis est, et teneri non potest ; sed labitur et fallitur. Labitur ut anguilla, penetrat ut sagitta ; tollit amicos, multiplicat inimicos ; movet rixas, seminat discordias. Uno ictu multos percutit et interficit Blanda est et subdola, lata et parata ad exhaurienda bona, et miscenda mala. Qui custodit linguam suam, custodit animam suam (Prov. XXI, 23) ; quoniam mors et vita in potestate linguæ est (Prov. XVIII, 21). Qui linguam suam et ventrem custodire non potest, monachus non est. Cujus peccatum quisquis sequitur, necesse est ut ejus pœnam sequatur. Uniuscujusque casus tanto majoris est criminis, quanto priusquam caderet, majoris erat virtutis. Per quæ peccasti, per hæc et torqueberis. Secutus es carnem ; flagellaberis in carne. Crimen non est

in rebus, sed in usu agentis. Sæpe proluxa lectio, longitudinis causa memoriam legentis obliterat.

59. Sunt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur : nec tantum gaudent de dono gratiæ, sed etiam alios spernunt. Tumentes elatione, aliud cantant quam libri habeant : tanta est levitas vocis forsitan et mentis. Cantant ut placeant populo, magis quam Deo. Si sic cantas, ut ab aliis laudem quæras ; vocem tuam vendis, et facis eam non tuam, sed suam. Habes in potestate vocem tuam, habeto et animum. Frangis vocem, frange et voluntatem. Servas consonantiam vocum, conserva et concordiam morum ; ut per exemplum concordet proximo, per voluntatem Deo, per obedientiam magistro. Cave ne, sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mentis. Nec diviti obsunt opes, si eis bene utatur : nec pauperem egestas commendabilem facit, si inter inopiam sordes peccati non caveat.

60. Quacumque arte verborum quis juret, Deus qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui hoc juratur, intelligit : qui vero dupliciter jurat, dupliciter reus fit, quia et [732] nomen Domini in vanum assumit, et proximum dolo capit. Sæpe Deus hic puniri tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Jucunditas cordis est vita hominis. Cor pravum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec allos irasci permittit. Humilitas est, si quando peccaverit in te frater tuus,

antequam illum peccasse pœniteat, dimiseris illi. Unusquisque talem indulgentiam accepturus est a Deo, qualem ipse dederit proximo suo in se peccanti. Frustra Deum propitiari sibi quærit, qui cito placari proximo negligit. In tua infirmitate non te despicias, sed ora Deum, et curabit te. Sæpe multos Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad salutem. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quis valeat postulata hoc est, si aut mala quisque committit, aut si delinquenti in se debita non dimittit.

61. Vera confessio et vera pœnitentia est, quando sic pœnitet hominem peccasse, ut crimen non repetat. Nihil pejus est quam culpam cognoscere, nec deflere. Si videris aliquando persecutorem tuum nimis sævientem, scito quia ascensore suo dæmone perurgetur. Omnis homo qui alium in corpore persequitur, prius ipse in corde persecutionem sustinere cognoscitur. Super tria firma sedet humilitatis perfectio : ut attendat homo quid fuit ante ortum, quid est ab ortu usque ad occasum, quid erit post hanc vitam. Unde enim superbiat homo, rememorans quod fuit vile semen, et sanguis coagulatus in utero ; postmodum in deserto hujus vitæ miseriis expositus et peccato ; tandem cinis, et esca vermium futurus in tumulo ?

Unde superbit homo, cujus conceptio culpa,
Nasci pœna, labor vita, necesse mori ?

Quando vel quomodo, vel ubi, nescire ?

CAPUT XXIX. DE CORDIS INSTABILITATE
CONFESSIO PŒNITENTIS, ET RESPONSIO PATRIS
SPIRITUALIS.

62. Solus solitudinem cordis mei ingredior, et cum corde meo paulisper confabulor, ab ipso quærens de ipso et de his quæ circa ipsum sunt. Cor meum, cor pravum, vanum et vagum, omni volubilitate volubilius : de uno in aliud [733] vago incessu transit, quærens requiem ubi non est. In omnibus enim quæ videntur, requiem quæsiui, et veram requiem in eis invenire non potui. Deinde rediens ad me, consistere in me ipso non possum : quoniam mens mea valde levis, multumque instabilis, vaga et profuga, ubique se variat, undique fluctuat ; quia vult et non vult pigra, consilia mutat, voluntates alternat, similis folio quod a vento movetur et circumfertur. Inde est quod cogitationes meæ vanæ et importunæ me trahunt, et ducunt modo ad forum, modo ad litigia altercantium, nunc ad convivia pinguium, nunc ad immunda libidinum. Modo sordida titillatione caro inflammatur ; nunc vero fæda cogitatione animus sordidatur : et cum confusionis meæ caliginem declinare volo, non valeo. Sic, sic dum me diligenter inspicio, tolerare me ipsum non possum. Non est enim hora diei, nec momentum temporis, quo Creatorem meum in aliquo non offendam, et imaginem suam in me

aliquo modo non obfuscem. Vitam meam cum diligenter exploro, quotidiana confessione confiteri non possum pessima vitiorum germina, quæ in me quotidie repullulant. Ecce audisti, pater, abominationes meas malas et pessimas ; et adhuc scias multo pejora et iniquiora in angulis cordis mei latere, quæ ad lucem veræ confessionis venire erubesco. Verumtamen si Dei consilium habes, consule quid agendum sit.

63. Cum per pravæ ineptasque cogitationes vaga mente discurrens, deceptoris spiritibus tentandi aditum in te aperis. Et ita te a Deo separas, quoniam perversæ cogitationes separant a Deo, et Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu (Sap. I, 3, 5). Mens vero instabilis et inquieta, dum semper nititur apprehendere quod appetit, desideriis suis circumagitata nunquam requiescit. Idcirco in uno æternitatis desiderio immobiliter debet figi. Peccata autem tua confiteri non erubescas : quoniam omnia in confessione lavantur ; et nullum peccatum dimittitur, nisi prius confiteatur. Prosequere igitur, et si ad perfectam sanitatem pervenire desideras, quidquid conscientiæ stomachum gravat, totum vomitu puræ confessionis evomere non differas. Virus enim vitiorum, nisi festinanter ejiciatur, prius interiora corrumpit ; [734] deinde ad exteriora ebulliens, totum corpus occupat et maculat.

CAPUT XXX. PERGIT PŒNITENS APERIRE
CONSCIŒNTIAM ET STATUM ANIMÆ SUÆ CORAM
PATRE SPIRITUALI.

64. Quoniam Ægyptium tuum non abominaris, sed foves et instruis ; manifestabo tibi, non solum peccata actionum, verum etiam cogitationum. Audi ergo miseriam meam. Sæpe veniunt ad mentem meam cogitationes innumeræ et surgunt affectiones multæ, et sollicitant me de cura corporis, et suggerunt multa de usibus necessitatis. Conveniunt ibi ad consulendum, veraciter autem ad decipiendum : et congregantur consiliarii multi, et consiliatores vani, imo deceptores veri. Congregantur autem quasi in consilium unum, et quasi ad quærendum consilium bonum, et dantur in commune consilia multa, sed inutilia et vana ; quia consilium vanitatis est, et totum eorum consilium de vanitate est. Suadent mihi sanguinem minuere, ut possim pausare, et lautiores cibos sumere ; remanere de vigiliis, ut satis possim dormire. Consulunt corpus recreare ne deficiat, carnem fovere ne tabescat, abstinentiam aliquantulum relaxare, quieti parumper indulgere : et in hunc modum agitur de cura corporis, cura superflua, et de vanitate ventilatur quæstio vana, et super hujusmodi inutili negotio consumitur sæpe hora una.

65. Qui carnis suæ desideriis non resistit, et motus cordis sui custodire negligit ; ita tandem

prava consuetudine illigatur, ut postmodum etiam volens eis resistere non possit. Propterea quoties hujusmodi consiliarios improbos et iniquos in unum convenire sentis ; non eis consentias, sed illico excute te, nunc ad orationem, modo ad operationem, sæpe autem ad meditationem : nec prius cesses, donec illi evanescant. Intuere quomodo Christus stetit in cruce ; considera quomodo morieris, vel ubi, vel quando : statue te ante terrificum tribunal tremendi Judicis ; descende usque ad infernum inferiorem, et ibi cerne quomodo pro peccatis suis animæ puniuntur. Talis etenim cogitatio probatissimum remedium est contra turpes cogitationes. [735]

CAPUT XXXI. CONFESSIO PŒNITENTIS DE CURA CARNIS, ET VITIIS GULÆ.

66. Quoniam verba delictorum meorum audire non dedignaris, sed patienter auscultas, fateri oportet quod adhuc fatendum est. Cum supradictis consiliariis iniquis et iniqua consulentibus acquiesco, et eorum consilia libenter recipio ; adsunt subito cogitationes pravæ, assurgunt affectiones perversæ, multum sollicitæ, sed parum discretæ, quomodo carnem meam delicatissime foveam ; quæ quantumcumque suavissime nutriatur, semper caro est. Offerunt mihi infirmitorium ; sed quoniam turpe est in illo diu permanere, equitandi occasionem quærunt et inveniunt. Nec mora, equi

parantur, cadi implentur, hospitia eliguntur, et quæ sunt necessaria in via, ligantur et parantur. Vocor, et vocatus venio. Injungitur mihi obedientia illa: ego vero metuens ex meo desiderio vilescere, recuso ore, quod corde desidero; acquiesco tanquam coactus, et ideo lætus ascendo, et iter arripio. Proh dolor! religio relinquitur, et silentium rumpitur: hinc indi volant verba vana et inutilia, forsitan et detractoria. Sic confabulando sæpe consumitur dies integra. Venio ad hospitium, assideo ad mensam, apponitur panis albus et vinum bonum, piscis et caseus, ova, etc. Interea recurrit animus meus ad fratres qui sunt in conventu, et grave est mihi ut dissimiliter ab eis reficiar; et epuler splendide, illis aride reficientibus: et remordet me conscientia mea, si pro faba piscem, si pro cepe seu milio caseum, si pro mica gastellum ad refectionem sumam; si vinum bibam, et fratres aquam.

67. Gula vero exspectionis impatiens, invitat et instigat ut comedam et bibam. Dicit enim: Non debes esse molestus ei qui te charitative suscepit, sed ad nutum illius te per omnia debes habere, et monitis illius libenter obedire, et impensa beneficia cum gratiarum actione percipere, quoniam nihil respuendum est quod cum charitate offertur. Charitatis est ut quod ille tibi apponit, cum ipso parites de eodem sumas, ne scandalizetur si viderit te aliud quam se

comedere. Ita ergo fac ut convenit, Communica et participa cum hospite, [736] sicut scriptum est : *Comedentes et bibentes quæ apud illos sunt* (Luc. X, 7). Ego vero his persuasionibus victus, communico et participo cum hospite pro hospite. Et quoniam de alieno ministratur, et non de proprio, incipio mihi esse indulgentior, et manu largior. Prosequor causam pro qua veni ad mensam. Nam comedo et bibo profuse, sicut mos est : et multiplicantur fercula et pocula, donec et venter gravetur, et cerebrum turbetur : nec arguitur superfluitas, quam excusat hospitalitas. Sic, sic mei oblitus, dum gulæ appetitum sequor, oblivisci mox incipio quid faciant fratres in refectorio ; et cadit a memoria faba, caulis, panis durus, et aquæ potus. Sicut fabula, sic est vita mea. Timeo etiam ne egomet sic fabulando fabula efficiar, si sine bonis operibus inveniar. Dicit ergo mihi quid debeo facere, et quomodo possim gulam continere, ne tam parvi bidelli servus efficiar.

68. Gula semper est in pugna, et in culpa. Sive manduces, sive bibas, adest illa tecum pugnatura : si bene non pugnas, certe vinceris ab illa ; quæ cum multis pugnat, et a paucis expugnatur. Tu ergo tanto vehementius illam expugna, quanto manifestius illam esse expugnandam cognoscis. Et quoniam ad Dei cognitionem pervenire non potes, nisi per cognitionem tui ; iterum atque iterum discute te ipsum, si forte aliquid in te lateat quod Deo

displiceat. Videre enim Deum non potes, nisi mundo corde : nec fiet cor jucundum, nisi prius fiat mundum ab omni contagione.

CAPUT XXXII. ACCUSAT SE PŒNITENS DE
CONFESSIONIS VITIIS ET DE INVIDIA.

69. Multa habeo adhuc tibi dicere, sed confiteri erubesco. Verumtamen, quia aliter Deum videre non possum, aperiam tibi cor meum. Fateor quoniam peccata mea recogitare neglexi, et ideo multa oblivioni tradidi. Cognita autem non omnia confessus sum, propter multitudinem. Quæ vero confessus sum, non pure sum confessus propter turpitudinem, aut omnino celavi. Quæ autem sive bene, sive male sum confessus, non digne flevi, propter vetustatem, et inveteratam consuetudinem. Confessus sum cui non debui ; et cui confiteri [737] debui, celavi ; et, quod pejus est, de confessione inanem gloriam quæsivi. Manifesta vero peccata excusavi, cum de illis convictus fui, vel, quod deterius est, defendi. Culpam meam præ rubore confusionis palliavi. Sic, sic peccatis peccata semper accumulo, et vitam meam quotidie corrigere dispono : semper autem de die in diem differo, et dum hoc in futuro fieri propono, fit ut illud futurum semper sit futurum, imo fortassis nunquam futurum. Domine Deus meus, quamdiu ponam consilia in anima mea ? (Psal. XII, 2.) Quæ utilitas in sanguine meo, dum

descendero in corruptionem ? (Psal. XXIX, 10.)
Non est vitium cui aliquo modo non servierim.
Omnia enim contendunt de me, cujus
potissimum videar. Verumtamen super omnia
vitia, invidia me persequitur. Pestis hæc ubique
me torquet. Da ergo consilium quomodo illam
effugere valeam.

CAPUT XXXIII. RESPONSIO PATRIS SPIRITUALIS DE INVIDIA.

70. Tristius [al. justius] invidia nihil est, quæ
Auctorem torquet discruciatque suum.

Omnino igitur fugienda est et exsecranda ;
quoniam in illa Deus offenditur, proximus
læditur, animus affligitur. Invidia etenim semper
torquet possessoris sui animum, quamvis sæpe
lædere non possit suum, erga quem sævit,
proximum. Sed cum mala sit omnis invidia,
pessima tamen est hujus mali species, quæ sub
specie sanctitatis suas exercet injurias. Sæpe enim
quando sævit in proximum ex vitio iracundiæ, vel
veneno invidiæ, fingit sibi cogitatio quod faciat
illud zelo justitiæ. Læsus namque quilibet a
proximo suo, non jam eum facile respicere potest
simplici oculo. Displicet sibi quidquid ab illo fieri
considerat. Omni fere hora tacita apud se
cogitatione illum accusat. Surgunt causæ quotidie
innumeræ, quæ illum culpabilem ostendunt :
occurrunt rationes multæ, quæ illum reum, illum
esse puniendum convincunt. Crescit autem sæpe

eousque malum, ut apud Deum esse credat se reum, nisi illum severius corripiat, et de sua perversitate redarguat. Loquitur enim apud se hujusmodi maligna cogitatio: Usquequo illum talem tolero? Consentire ei comprobatur, si eum non [738] corripio; consentiens autem Deum offendo. Corripiam ergo eum, ne Deum offendam: nihil enim pro mea, sed pro Dei injuria ulciscenda totum facio. Imo sic illum sibi restituam: proximum enim corripere, et eum castigare, hoc non est proximo nocere, sed prodesse velle. Sic sæpe apud se loquitur maligna cogitatio: excæcavit enim eam malitia sua. Et putat odium suum amorem esse, et injuria sua justitiam exercere. Conveniunt itaque undique hujusmodi malignæ cogitationes ad mentem, et fingunt se ad obsequium Dei convenire, non autem suum odium exercere velle. Considera ergo adhuc frequenter, cogita vehementer, investiga diligenter conscientiam tuam, ut scias quid corrigere, seu etiam unde debeas gratias agere. Valde enim utile et pernecessarium est, ut scias quid desit tibi, quid vis, quid cupis, et quid habere optas.

CAPUT XXXIV. ACCUSATIO SUI DE VARIIS,
VAGIS ET OTIOSIS COGITATIONIBUS, ET
RESPONSIO PATRIS SPIRITUALIS.

71. Facilius atomos mundi possem dinumerare, quam motus cordis mei. Velocitas

animalium et volatiliū meis motibus æquiparari non potest. Cogitationes meas non est qui possit comprehendere. Desideriorum meorum non est modus. Nunc illa, nunc ista cogito et desidero, nec ista, nec illa habere possum. Dum corpore vaco, cogitationibus per diversa loca vagor. Nulla hora, nullo temporis momento quiesco : sed in momento, in ictu oculi per multa spatia locorum discurrens, novas creaturas creo ; et iterum easdem eadem facilitate deleo, vel alio atque alio modo multipliciter vario. Illud vel illud habere desidero, talis vel talis esse cupio, quasi Deus illud dare, vel talem me facere nescierit, aut non potuerit.

72. O custos cordis, quam modicum et cupidum cor habes ! parvum est, et magna cupit. Vix ad unius milvi refectionem sufficere posset, et totus mundus ei non sufficit. Solo corde per totum mundum vago motu discurras. Sine pedibus curris, sine manibus operaris, alas non habes, et volare non cessas. Divitias quotidie congregas, et satiari non potes : epulas ad refectionem paras, et inde non comedis : hæc et [739] illa cogitas, et falsum est quod cogitas. Audi quomodo, ut de cætero tibi caveas. Forsitan cogitas modo de sole, vel de aliquo amico tuo, aut de te ipso. Si unus est sol, falsus est iste quem tu cogitans fingis : quoniam ille certis locis et temporibus cursum suum peragit, istum vero constituis ubi vis. Si unus est ille amicus tuus,

falsus est iste quem cogitans fingis : quoniam ille ubi sit, nescis ; istum autem ubi vis, fingis. Porro te ipsum hoc esse loco sentis, et tamen figmento cogitationis vadis ubi vis, et loqueris cum quibus vis, et hoc verum non est, quia modo ibi non es. Quoniam ergo falsa sunt hæc, noli amodo talia cogitare, sed jacta cogitatum tuum in Domino, qui te fecit et refecit, elegit et vocavit, judicabit et salvabit.

73. O quot et quanti hac hora cum eo loquuntur, eumque in semetipsis amplexantur ! tu vero in his delectaris quæ pereunt et transeunt, et tecum manere non possunt ! Considera quam multi modo moriuntur ; quibus si hæc hora ad agendum pœnitentiam concederetur, quæ tibi concessa est, quomodo per altaria, et quam festinanter currerent, et ibi flexis genibus, vel certe toto corpore in terram prostrato tamdiu suspirarent, plorarent, et orarent, donec plenissimam peccatorum veniam a Deo consequi mererentur ? Tu vero comedendo, bibendo, jocando, et ridendo, tempus otiose vivendo perdis, quod tibi indulserat Deus ad acquirendam gratiam, et ad promerendam gloriam. Cogita etiam quot animæ in inferno nunc cruciantur sine spe veniæ et misericordiæ. Si amor Dei te tenere non potest, saltem teneat et terreat timor judicii, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis urens, vermis corrodens, sulphur fetens, flamma tartarea, et omnia mala. Discute adhuc te

ipsum, ut scias quid desit tibi, ne in illa ultima discussione coram omnibus confundaris, si inventa fuerit in te iniquitas.

CAPUT XXXV. PERGIT CONFITERI VARIAS ET INSTABILES AFFECTIONES AC PERTURBATIONES SUAS.

74. Digne pensare, et sufficienter æstimare non valeo, quæ sit illa tam multiplex cogitationum mearum volubilitas, et tam inquieta et infatigabilis velocitas, quæ per tam multa, tam varia, tam infinita discurrere me facit. Nulla enim hora et nullo temporis momento quiescere [740] possum, sed per infinita spatia locorum, et volumina temporum mira festinatione pertranseo. Undique patet mihi facilis transitus, agilis discursus, de summis ad ima, et de imis ad summa ; de primis ad novissima, de novissimis ad prima. Digne explicare non possum, quod alternationis modos momentaneis permutationibus induo, et quam multiformiter me alternantium vicissitudinum motibus variare consuevi, et quibus perturbationibus quotidie afficior. Modo me in fiduciam erigo, modo in diffidentiam cado. Nunc per constantiam figor, nunc subitaneo terrore concutior : modo me turbat ira, modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum, quod variis qualitatibus diversisque perturbationibus per singula momenta afficior ; sed illud supra modum stupendum, quod sub eodem pene momento

sæpe contrariis affectionibus tangor : nunc odio, nunc amore ducor ; modo gaudio, modo mœrore detrahor. Quam sæpe inter mira gratulationis meæ tripudia, superveniens subitoque emergens tristitiæ causa me vehementer concutit ac dejicit, et omnem illam exsultantis animi mei solemnitatem subito in mœrorem vertit ! Sæpe diu multumque dilecta nimio postmodum odio prosequor, et vehementer approbata atque desiderata subito detestor. Sed quis omnium mearum affectionum qualitates enumeret ? quis omnes variationis meæ modos explicare sufficiat ? Pene quot sunt diversitates rerum tot sunt varietates affectionum mearum.

CAPUT XXXVI. RESPONSIO PATRIS
SPIRITUALIS, QUAM SIT UTILIS ET NECESSARIA
SUI COGNITIO.

75. Cum inter omnia animalia, humanum genus tum digniori forma, tum digniori potentia dignius reperiatur ; nulla scientia melior est illa, qua cognoscit homo se ipsum. Relinque ergo cætera, et te ipsum discute : per te curre, et in te consiste. A te incipiat cogitatio tua, et in te finiatur ; nec frustra in alia distendaris te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites ; quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propinquior te ipso. Si vero aliquid cogitationi tuæ se offerat, quod non quoquo modo ad tui ipsius salutem pertineat, illico respue

et exspue, ut semper te possis inspicere, et de cognitione tui venire ad [741] cognitionem Dei. Agnoscere se debet homo, ad quæ bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala proclivior : quibus studiis debeat vehementius insistere, contra quæ mala debeat instantius vigilare : quibus exercitiis valeat melius promoveri, quibus vitiis valeat facilius corrumpi : quibus culpis subjaceat, vel quibus meritis emineat, et quid pro his pœnæ vel præmii expectare debeat : quantum quotidie proficiat, vel deficiat : cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura prævenire : cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire et multiplicare possessa. O quam necessaria discussio et quam miranda speculatio, tot animi virtutes, tot ejus exercitationes, tot ejus studia vel merita præ oculis habere, et hujusmodi contemplationi diutius inhærere !

76. Suspende ergo animum tuum ab inferiorum amore ; ne forte de sublimibus ejectus, et de loco voluptatis a propria concupiscentia abstractus et illectus, post concupiscentias tuas eat, et vagus fiat et profugus super terram. Denique, si cupis implere dominicum præceptum, omni custodia serva cor tuum (Prov. IV, 23). Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de Spiritu divino sentire debeat, qui suum prius non cogitat. Nihil recte existimat, qui se ipsum ignorat. Nescit quod sub pedibus suis omnis

mundana gloria subjaceat, qui conditionis suæ dignitatem non pensat. O custos cordis, si nondum es idoneus intrare ad te ipsum, quomodo ad illa rimanda idoneus eris quæ sunt intra, vel supra te ipsum? Si necdum dignus es intrare tabernaculum primum, qua fronte præsumis ingredi tabernaculum secundum, hoc est in Sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos, ut cum Domino Jesu, vel saltem cum Moyse ascendas in montem excelsum; qua præsumptione putas volare in cælum? Prius redi ad te, quam rimari præsumas quæ sunt supra te. Prius sol ortus sui confinia irradiat, quam ad altiora conscendat. Primum ergo est ut redeas ad te ipsum; intres ad cor tuum; discas æstimare spiritum tuum. Discute quid sis, quid fueris, quid esse debueris, quid esse poteris: quid fueris per naturam; quid modo sis per culpam, quid esse debueris per industriam; quid adhuc esse possis per gratiam. Disce ex tuo spiritu cognoscere quid debeas de aliis spiritibus æstimare. Hæc [742] porta, hæc scala, hic introitus, iste ascensus: hac intratur ad intima, hac elevatur ad summa. Vides quantum valeat homini plena cognitio sui? Ex hac siquidem proficit ad cognitionem omnium cælestium, terrestrium, et infernorum.

CAPUT XXXVII. PROPOSITUM PŒNITENTIS DE SE IPSO DIFFIDENTIS, ET AD DEI FAMILIARITATEM ANHELANTIS.

77. Scire vellem qualis ipse sum, sed vix de me ipso vera discernere possum. Amor namque privatus, quem erga me ipsum habeo, aufert mihi verum iudicium de me ipso. Idcirco parum mihi credo de me ipso, utpote homini mendaci, timens ne, si me ipsum iudico, mentiatur iniquitas sibi (Psal. XXVI, 12). Iudicet ergo me ille, cui omnia nuda sunt et aperta : quem fallere non possum, quia sapientia est ; nec effugere, quia ubique est ; neque corrumpere, quia iustitia est. Ille veniat ad me, cujus deliciae sunt esse cum filiis hominum (Prov. VIII, 31) : qui stat ad ostium et pulsat, paratus introire, si ei aperuero (Apoc. III). Intret ergo et sanctificet sibi sanctuarium, quoniam sanctus est, et domum ejus decet sanctitudo. Exstirpet vitia, ordinet cogitationes, sanet affectiones, mores componat. Nullus ei in aliquo resistat ; ut sit in pace locus ejus (Psal. LXXV, 3). Utinam nullus hominum esset mecum exterius, ut familiarius loqui possem cum eo interius. Ipse enim et secretum quaerit, et solitarium locum diligit. Fugiam ergo hominum solatia et colloquia, ut in secreto cordis mei Deum habitatorem habere possim. Valde tamen difficile est ab exterioribus ad interiora mentem revocare, et ibi permanere. Nec minus difficile est de visibilibus ad invisibilia penetrare, et in illis diutius consistere. Dura sunt haec, et multum laboriosa, sed valde fructuosa. Assuescam igitur sola intima cogitare, sola interiora diligere, et in illis

permanere, ut possim audire quid loquatur in me Dominus Deus meus. Ecce adsum, piissime Domine : tecum sum, intus sum. Quamdiu in exterioribus occupatus fui, vocem tuam intra me audire non potui. Nunc autem reversus ad me, ingressus sum ad te, ut possim te audire, et tibi loqui. Loquere ergo, misericordissime, quia audit servus tuus : loquere, quia paratus sum obedire. [743] Quidquid jusseris, pro posse meo libenter devotus implebo.

78. O anima mea, Rex Angelorum venit ad nos, et hospitatus est nobiscum. Lætetur ergo de tanto hospite nostro corde perfecto. Demus ei gloriam et honorem, quoniam dignatus est visitare servos suos. Epulemur et jucundemur cum eo in lætitia et exultatione. Delectemur in eo de eo, et nullus sit ei in aliquo molestus, ne in ira recedat a nobis, et inducat super nos maledictionem pro benedictione. Exhibeamus ei omne servitium charitatis, rogantes et deprecantes ut nobiscum manere dignetur. Si vero non possumus persolvere et totum quod debemus ; saltem nosmetipsos humiliter ei subdamus ad omnem voluntatem ejus. Sit hæc dies solemnis, in qua Salvatorem nostrum in hospitio nostro læti suscepimus. Nullum membrum, nullum officium ab hoc gaudio excludatur. Conveniant ergo in unum omnes cogitationes et affectiones, diem festum celebrantes in omni puritate et sanctitate. Nulla se aliena cogitatio interserat, quæ hujus

solemnitatis gaudia perturbet. Oculi mei semper ad Dominum, per quem sum, vivo et sapio ; nec cessent lacrymis pedes ejus rigare. Audiant et intelligant aures quid in nobis ei displiceat, vel quid ei placeat ; quid damnet, vel quid approbet. Delectetur odoratus illo suavissimo odore dulcedinis ejus. Odor ejus odor vitæ æternæ, odor totius suavitatis et jucunditatis. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, altissime Domine (Psal. LXX, 8). Sit meditatio cordis mei in conspectu tuo semper (Psal. XVIII, 15), ut te possim videre per fidem et contemplationem, donec merear videre facie ad faciem. Clementissime Pater, nihil in nobis cesset a laude tua. Benedic, anima mea, Domino ; et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus (Psal. CII, 1). Benedic, et dic :

Gloria, laus et honor tibi sit, rex Christe redemptor.

CAPUT XXXVIII. ANIMÆ CUM DEO ANALOGIA ET SIMILITUDO.

79. O anima mea, si vis amari a Deo, reforma in te imaginem suam, et amabit te : repara in te similitudinem suam, et desiderabit te. Consilio namque sanctæ Trinitatis ad imaginem et similitudinem suam creavit te Creator tuus ; quod nulli alteri ex creaturis donavit : ut tanto [744] eum ardentius diligeres, quanto mirabilius ab eo te conditam intelligeres. Considera ergo nobilitatem tuam : quoniam sicut Deus ubique est

totus, omnia vivificans, omnia movens et gubernans ; ita tu in corpore tuo ubique tota es, illud vivificans, movens, et gubernans. Et sicut Deus est, vivit et sapit - ita tu secundum modum tuum es, vivis, et sapis. Et sicut in Deo tres sunt personæ ; Pater, et Filius, et Spiritus sanctus : sic et tu habes tres vires ; scilicet intellectum, memoriam, et voluntatem. Et sicut ex Patre generatur Filius, et ex utroque procedit Spiritus sanctus : ita ex intellectu generatur voluntas, et ex his ambobus procedit memoria. Et sicut Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus ; non tamen tres dii, sed unus Deus, et tres personæ : ita anima est intellectus, anima voluntas, anima memoria ; non tamen tres animæ, sed una anima, et tres vires. Ex quibus animæ viribus quasi excellentioribus jubemur Deum diligere, ut diligamus eum toto corde, tota anima, tota mente : id est, toto intellectu, tota voluntate, et tota memoria ; hoc est, toto affectu, sine defectu, cum discretionis intuitu. Nec solus sufficit de Deo intellectus ad beatitudinem, nisi sit in amore ejus voluntas. Imo hæc duo non sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mente intelligentis et volentis maneat Deus : ut sicut nullum potest esse momentum, quo homo non utatur vel fruatur Dei bonitate vel misericordia ; ita nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria

CAPUT XXXIX. DE DIGNITATE ANIMÆ, UT
QUÆ CHRISTUM SPIRITUALITER GIGNERE VALET.

80. Intellige dignitatem tuam, nobilis creatura ; quoniam non solum insignita es Dei imagine, verum etiam decorata similitudine. Sicut enim Creator tuus, qui te ad similitudinem suam creavit, est charitas, bonus et justus, suavis et mitis, patiens et misericors, et cætera insignia quæ de eo leguntur : ita tu creata es, ut charitatem haberes, et esses munda et sancta, pulchra et decora, mitis et humilis. Quas virtutes quanto plus in te habebis, tanto propinquior Deo eris et majorem tui Conditoris geres [745] similitudinem. Quid majus his tibi facere potuit, quam ut ad similitudinem suam te conderet factor tuus ; et eisdem virtutum vestimentis te ornaret, quibus ipse ornatus est ? Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, et venerandam sanctæ Trinitatis imaginem in te ipsa agnosce : honoremque similitudinis divinæ, ad quam creata es, habere stude nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate præmiorum ; ut quando apparebit qualis sit, tunc similis ei apparere possis. Similis enim similem quærit : et qualem te paraveris Deo, talis necesse est appareat tibi Deus. Si ergo naturalem pulchritudinem tuam in te reparaveris, concupiscet rex decorem tuum : quoniam ipse est Deus tuus (Psal. XLIV, 12) ; ipse amicus et sponsus, frater et filius. Ipse enim dixit : *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in*

cælis est, ipse meus frater, et soror, et mater est (Matth. XII, 50). Audi quomodo. Virtus et sapientia Patris, filius est Patris. Verbum Patris, voluntas est Patris. Voluntas hominis nihil aliud est, quam quædam proles mentis. Si igitur eadem est voluntas tua, et voluntas Patris ; idem est filius tuus, et filius Patris. Veritas, sapientia, voluntas corde concipitur, et ex corde generatur.

81. Si igitur idem vis et idem sapis quod Pater, eundem filium habes quem et Pater. In te est utrum sis pater aut mater, an potius utrumque, pater et mater ; non tuo merito, sed Dei dono. Potes namque eum gignere in corde tuo, et in corde alieno. Potes eum concipere a corde tuo, et ab ore alieno. Intellectu gignitur, consensu concipitur, affectu nascitur, effectu nutritur. Quando veritatem intelligis, vel alium intelligere facis, Christum gignis. Nosti voluntatem Dei ? consenti ei, et concepisti. Quando gignis, es pater ; quando concipis, es mater. Amando parturis, operando nutris. Sic, sic in potestate cujusque relinquitur, utrumnam tantæ prolis mater efficiatur. Maledicta ergo sterilis quæ non parit, quæ talem filium pro voto per Dei gratiam habere potuit. Cur non similiter maledictus qui non gignit, nisi quia non æque in nostra potestate consistit veritatem intelligere, et veritati consentire ? Non enim veritatem semper intelligo cum volo : intellectæ autem semper consentio : velle tamen non possum, nisi gratia Dei fuerit

mecum. Nulla est enim humana industria sine Dei gratia. Ex quo primus homo peccavit, [746] naturæ bonum perdidimus, pariter et arbitrii vigorem, sed non electionem, ne non esset nostrum, ut emendaremus peccatum. In nobis namque manet ad quærendam salutem arbitrii libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo et invitante ad salutem, ut vel eligamus, vel sequamur. Potestatis nostræ est divinæ inspirationi acquiescere, et quæ ad salutem nostram pertinent eligere et sequi : divini vero muneris est ut possimus adipisci, quod sequendo cupimus consequi. Nostræ potestatis est et ignaviæ, ut labamur : sollicitudinis vero nostræ est et cœlestis pariter adjutorii, ne labamur. Felix homo qui sic ambulat sapienter, ne cadat ; aut si ceciderit, ut statim resurgat. Felicior vero est qui nunquam cecidit : felicissimus autem est, qui jam cum Deo regnat.

CAPUT XL. DE PROMPTITUDINE ANIMÆ AD
RECIPIENDUM CHRISTUM, ET DE INTIMO
RECESSU DIVINI AMORIS

82. Felix homo est, cui præsto est cum voluerit, habere filium Deum. O quanta est dignitas hominis, filium habere Deum ! et quanta est humilitas Omnipotentis habere hominem patrem ! et quanta est nobilitas animæ, Christum Jesum habere sponsum ! Sancta ergo anima et veri sponsi amica ad dilecti sui adventum summo

cum desiderio semper debet inhiare, et parata atque expedita esse, ut pulsantem amicum absque ulla dilationis injuria possit suscipere, et vocanti cum omni alacritate occurrere; ne subito et inopinate adveniens, minus promptam et minus ornatam inveniat: vel diu exclusus, diutinæ præstolationis ullam molestiam sustineat. Aliud est autem cum ipso intrare, atque aliud est ad ipsum exire. Ibi anima ad se ipsam revertitur, et cum dilecto suo usque ad intima cordis sui penetralia ingreditur: hic extra semetipsam ducitur, et ad sublimia contemplanda sublevatur. Quid namque est ejus introire, nisi se totam in semetipsam colligere? Quid vero est ejus exire, nisi se ipsam extra semetipsam totam effundere? Nihil itaque aliud est animam cum dilecto suo in cubiculum ingredi, et solam cum solo morari, dulcedineque ejus perfrui; nisi exteriorum omnium oblivisci, et in ejus dilectione summe et intime [747] delectari. Se solam cum dilecto videt, quando exteriorum omnium oblita, ex propria consideratione in dilecti sui dilectionem desiderium suum perurget, et ex his quæ in intimis suis considerat, animum suum in ejusmodi affectu inflammat, et tam ex bonorum, quam ex malorum suorum consideratione in gratiarum actionem assurgit; et hinc pro impensa gratia, hinc pro indulta venia, intimæ devotionis victimas persolvit. Usque in intimum dilectus perducitur,

et in optimo collocatur, quando ex intimo cordis affectu, et super omnia diligitur.

83. Cogita quid sit quod in vita tua ardentius dilexisti, anxius concupisti, quod te jucundius afficiebat, cæterisque omnibus profundius delectabat. Considera ergo si eandem affectionis violentiam, delectationisque abundantiam sentis, quando in summi dilectoris desiderium inardescis, quando in ejus dilectione requiescis. Cui dubium sit quod intimum illum affectionis tuæ sinum necdum teneat, si intimæ dilectionis aculeus animam tuam in divinis affectibus minus penetrat, tepidius exagitat, quam in alienis affectionibus aliquando penetrare vel exagitare solebat? Sed si tantam prorsus, vel forte validiorem dilectionis vel delectationis violentiam in intimis tuis circa divina perspexeris, quantam alias nunquam expertus fueris; vide adhuc si forte aliud aliquid sit, in quo delectari vel consolari possis. Certe quamdiu possum ex aliena qualicumque re consolationem vel jucunditatem concipere, nondum audeo dicere dilectum nostrum intimum ardentissimi amoris sinum tenere. Satage ergo, festina trahere eum adhuc ad interiora et secretiora cordis tui penetralia, quæcumque es ejusmodi anima. Quis enim neget illud intimum cordis humani penetrabile tales recessus habere, seu etiam obtinere posse, in quibus summi et singularis amoris violentia cum aliquid per affectum infixit, aliena omnino delectatione

avelli non possit? Certe si alienam aliquam consolationem quæris vel recipis, Deum tuum, quamvis fortasse summe, nondum tamen singulariter diligis. Nondum ergo in intimum perducitur, nondum in intimo collocatur. Si ergo non satagis introducere eum ad intima tua, quomodo te credam velle vel posse sequi eum ad sublimia sua?

84. Certum ergo signum tibi sit, quæcumque es anima, quod dilectum tuum minus diligis, [748] vel ab illo minus diligeris, si ad theoreticos illos excessus nondum vocaris, vel vocantem sequi nondum merueris. Quomodo enim perfecte diligis vel diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis, et ad theoreticos et anagogicos illos conatus mentis alienatione non transis? Vis nosse quia sublimitas divinarum revelationum sit manifestum divinæ dilectionis indicium? *Jam non dicam, inquit, vos servos, sed amicos; quia omnia quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis* (Joan. XV, 15). Satage ergo Deum tuum intime et summe diligere, et omni hora in divinæ contemplationis gaudium summo cum desiderio anhelare. Collige te ipsam ad temetipsam, et in solo divinitatis desiderio requiesce.

CAPUT XLI. ANIMA EXCITATUR AD
CONTEMPLATIONEM RERUM SUBLIMIUM ET
DIVINARUM.

85. Debet namque anima perfecta, et assidue summorum contemplationi dedita, omni hora peregrinationis suæ terminum, et ergastuli hujus egressum, cum summo desiderio exspectare, et ad illud divinæ contemplationis spectaculum, quod in futura vita speramus, animum suum suspendere, et in hujusmodi exspectatione vehementi desiderio anhelare : ut quod interim videt per speculum et in ænigmate, mereatur videre facie ad faciem. Necesse est itaque ad cor altum ascendere, et mentis excessu per divinam revelationem addiscere, quid sit illud, ad quod aspirare vel studere oporteat, et ad qualem sublimitatis habitum animum suum componere et assuescere debeat. Nam si semel ad illam luciferam angelicæ sublimitatis gloriam quis admissus fuerit, et ad illud divinorum radiorum spectaculum intrare meruerit : quam intimis desideriis, quam profundis suspiriis, quam inenarrabilibus gemitibus eum qui ejusmodi est, putamus insistere, quam assidua recordatione, quam jucunda admiratione inspectam claritatem credimus eum retractare, menteque revolvere ; illam desiderando, illam suspirando, illam contemplando, donec tandem aliquando in eandem imaginem transformetur a claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu ? (II Cor. III 18.)

86. Verumtamen cum ab illo sublimitatis statu ad nosmetipsos redimus, illa quæ prius supra

[749] nosmetipsos vidimus, in ea veritate vel claritate qua prius perspeximus, ad nostram memoriam omnino revocare non possumus. Et quamvis inde aliquid in memoria teneamus, et quasi per medium velum, et velut in medio nebulæ videamus; nec modum quidem vivendi, nec qualitatem visionis comprehendere, vel recordari sufficimus: et mirum in modum reminiscentes, non reminiscimur et non reminiscentes, reminiscimur, dum videntes non pervidemus, et aspicientes non perspiciamus, et intendentes non penetramus, donec iterum meditatione assurgamus in contemplationem, contemplatione in admirationem, admiratione in mentis alienationem. Veritatis contemplatio in hac vita inchoatur, sed in futura jugi perpetuitate celebratur. Per veritatis contemplationem eruditur homo ad justitiam, consummatur ad gloriam. Gratia contemplationis cor ab omni mundano amore non solum emundat, sed sanctificat, et animum ad cœlestium amorem inflammat. Qui divina inspiratione et revelatione ad contemplationis gratiam promovetur, quasdam arrhas futuræ illius plenitudinis accipit, ubi sempiternæ contemplationi perpetuo inhærebit. Qui vero contemplationi veritatis vult vacare, necesse est ut discat requiescere, non solum ab operibus malis, sed etiam a cogitationibus supervacuis. Multi siquidem etsi sciant vacare corpore, minime tamen valent vacare corde,

nescientes facere sabbatum ex sabbato : et ideo non valent implere quod dicitur in Psalmo, *Vacate, et videte quoniam ego sum Deus* (Psal. XLV, 11). Vacantes siquidem corpore, sed vagantes ubique corde, nequaquam merentur videre quam dulcis est Dominus, et quam bonus Israël Deus iis qui recto sunt corde (Psal. LXXII, 1). Inde est quod hostes derident sabbata eorum (Thren. I, 7) ; id est, ipsa suæ vacationis otia in cogitationes inutiles protrahunt, et per devia quæque vago incessu, sine respectu perventionis passim huc et illuc vagantur. Animus eorum in diversa rapitur, et nunc in hanc partem, nunc in illam discurrendo mira agilitate in contraria agitur.

87. Sic, sic quamdiu sub egenis hujus mundi elementis vivimus, desideria nostra ultra gaudia nostra extendimus ; quia infinite plura sunt quæ concupiscimus, quam quæ in hac vita apprehendere possumus. Beata autem illa supernorum spirituum multitudo desideria sua ultra gaudiorum [750] suorum non extendit plenitudinem, quæ felicitatis suæ infinitatem vel immensitatem comprehendere omnino non sufficit. Est autem eorum gaudium, non solum de contemplatione Creatoris, sed etiam de contemplandis ejus creaturis. Dum enim Deus in omnibus suis operibus mirabilem inveniunt, quid mirum si ubique mirando venerantur, venerando mirantur magnalia ejus, quem diligunt ? Inveniunt itaque, non solum in creaturis incorporeis, sed

etiam in creaturis corporeis, unde mirentur, unde Creatorem earum digne venerentur. Hæc omnia jugiter contemplantur, contemplantes mirantur, mirantes lætantur. Lætantur de divina contemplatione, congratulantur de mutua visione, mirantur in rerum corporalium speculatione.

88. Discamus et nos contemplantes mirari, et mirantes contemplari, quomodo illius supernæ beatitudinis cives omnia quæ sub ipsi sunt indesinenter aspiciunt, omniumque quæ ab alto vident, rationem et ordinem comprehendunt; quomodo de mutua societate indissolubilique charitate in infinitum gaudeant, quomodo in illam divinæ claritatis visionem insatiabiliter inardescant. Nihil est jucundius, nihil utilius gratia contemplationis. Quanto amplius in cœlestium contemplatione delectaris, et delectando admiraris, tanto libentius immoraris, tanto diligentius perscrutaris, profundiusque illuminaris. Semper in illis invenies quod mireris, et unde delecteris. Nusquam est copiosior materia admirandi, et nusquam utilior causa delectandi. In his ergo semper sit tua admiratio et delectatio. Nec necesse erit alia pro aliis quærere, et per vanam huc illucque cogitationum evagationem discurrere. Deum namque cognoscere, plenitudo est scientiæ. Plenitudo autem hujus scientiæ, plenitudo est gloriæ. Consummatio gratiæ, perpetuitas vitæ. Ad hujus vero scientiæ plenitudinem opus est potius intima

compunctione, quam profunda investigatione ;
suspiriis, quam argumentis ; crebris
lamentationibus, quam copiosis
argumentationibus ; lacrymis, quam sententiis ;
oratione, quam lectione ; gratia lacrymarum,
quam scientia litterarum ; cœlestium potius
contemplatione, quam terrestrium occupatione.

Sequebatur hic in recentioribus editionibus alius
libellus de Conscientia, sed ab Horstio merito expunctus,
utpote mera superiorum repetitio.